
IVL. FL. CRISPVS. NOB. CAESAR
·G·
CRISPVS
TRAGOEDIA
BERNARDINI STEPHONII
SABINI PRESBYTERI
E SOCIETATE
IESV
ROMÆ
Apud Carolum Vullietum
MDCI
G.

SODALIBVS ILL.MAE CONGREGAT.NIS PRIMARIAE B. MARIAE VIRGINIS ANNVNTIATAE ACADEMICIS PARTHENIIS.

BERNARDINVS STEPHONIVS SOC. IESV S. D.

EXITVS Iulij Flauij Criſpi tragico ploratu lamentabilis ante quinquennium, ad excitanda ſtudia iuuentutis, a me Romae datus in ſcenam, multorum animos, vt mihi tunc animaduertere videbar, ad miſericordiam inflexit. Igitur (vt miſeri ſumus, qui lacrymis paſcimur) cum idem ille quorumdam primùm

precibus, deinde quotidianis Amicorum pene conuicijs repoſceretur; nec vllum facerent flagitandi finem, quò Iuuenem omni laude florentem nouercalibus artibus è rerum humanarum culmine deiectum, & per me primùm in Romano ſyrmate ſpectatum, iam in conſpectum produci ſinerem litteratorum; adduci tamen nunquam potui, quibus denegare nihil poſſum, hoc vt aliquando debere nollem. Cur autem ita ſentirem, has ferme cauſas habebam. primùm non nihil verebar hanc aetatem ingeniorum vberrime feracem: cui non probari, ea, quae dediſſem, non erat eius, qui nihil aeque vereatur, quàm iuſtas reprehenſiones doctorum virorum. Deinde, qua praeter ceteros Poëtae cupiditate nominis efferuntur, ſemimortuam hanc immortalitatem aut reſpuebam, aut deſperabam litteris perituris. nam illud, ſuperſtitem eſſe filijs ſuis, vt homo ſum, omnino mihi non placet: &, ſi datur optio; malo coelibatum

quàm

quàm orbitatem. Huc accedebat, quod ille Criſpus magis ad alienum, quàm meum ſenſum ſcriptus eſt. neque enim eram neſcius, futuros quoſdam, qui Fauſtae Nouercae perſonam in hac Fabula extra Proſcenium requirerent, quam Meorum authoritate, ipſo nec abnuente, nec adnuente Ariſtotele, intra Proſcenium abdidiſſem. Quid, ſi etiam minime mihi moleſtum eſt me Poëtam non haberi? Quid ſi etiam nomen illud, quamuis per ſe magnum, & amplum, multis tamen ſuſpectum, odioſum non paucis à me recuſabam? His adeo cauſis, alijſq; permultis adductus, offirmaueram animum Aſpendium illum Citharoedum imitari: ſi quando vellem, vt intus mihi canerem, vt aiunt, & Muſis. Neq: vero me multum mouere debuit ſpectatorum illa flebilem Actorum vocem conſequuta collacrymatio. lacryma nihil facilius exprimitur, nihil citius areſcit: & mihi tam amicus ipſe non ſum, quin intelligam ſenſum illum commiſera-

tionis acerbum exarſiſſe vehementer, non tam meo, quo commotus eſſet ſtylo, quàm Sodalium veſtrorum, quo exulceratus eſt geſtu. Multum (quod vos eruditiſſimi Iuuenes non fugit) multum ardoris, & dignitatis habet illa Theatri lux. omnia maiora facit ſcenicus ad motum compoſitus omnis apparatus, & illae praeclarae non per aures ſolum, ſed etiam per oculos ad animum traiectae rerum imagines. Quod pectus ita ferreum eſt, vt non illud expugnet Orcheſtra, Logaeum, Thymele, choragium, emmelia, parodus, exodus, numerus, concentus, eiulatio, conqueſtio, comploratio, fletus, ipſa iam humanitatis exulceratione iucundior, tum, cum omnis inflammata geſtu, tamquam amentata, vehementius intorquetur oratio? Multorum adeo recordor ingenia, cum ad caueam Hiſtrionum opera pulcherrime ſtetiſſent, extra caueam, Actoris calore refrigerato, turpiſſime concidiſſe. vt nunc demum accipiam Platonem in Politia ſce-

nicos

nicos ludos è Rep. ſubmouentem. Philoſophus enim ad rationis Regnum omnia referens, in optimo, quem fingebat, ſtatu Ciuitatis, inimicam exiſtimabat eſſe rationi perturbationem animi vehementem. Tum autem, quis obſecro leget haec? an illud tanti eſt, *Vel duo, vel nemo*? Nondum intelligitis (dicebam Amicis, cum inſtabant diligentius) non dum, inquam, ſentitis, artem muſicam ad paucos eſſe redactam? Helicon iſte veſter, mihi credite, mera nunc fabula eſt. nihil in illo reperietis, niſi ſolitudinem & rupes: dicetis, ſi locum conſiderabitis, Eurydicen hic Orpheum eſſe dequeſtum: ita nihil hoc theatrum habet aliud, praeter cautes, ad quas offenſa reſultat imago. Quid hic hoſpites & ignoti meliorem aeui partem ad haec ſola ſpineta laceramus? quin ad multitudinem redimus? interdum non eſt turpe, cum multitudine ſentire: & in parte felicitatis eſt, communem calamitatem ſequi. nemo ciuium,

ciues ſuos in Catadupis miratur eſſe ſurdaſtros. Res pene iam ad altercationem venerat; cum ex Amicis quidam ſubiratus, hem, inquit, quia licet, animo ſupino ſis. cum dicto libellum ex ſinu profert. accipio: exemplum erat Criſpi peſſime deſcriptum ex malo. fateor: vulnerauerunt oculos meos ſcripturae foediſſima paſſim vulnera. cernebam verba non mea temere inculcata pro meis: verſus ſpurios: ſententiarum lacunas: carminis hiatus, Fabulae partibus alijs inuerſis, alijs amputatis. dolebam, miſerum Iuuenem non meliore conditione mortuum eſſe, quàm viuus fuiſſet: vt nihilo clementius Librariorum ſtudijs, quàm odijs Nouercae haberetur. Quidam homines ſunt, qui facilius plauſus repudiare, quàm irriſiones ſuſtinere poſſint. Itaque ego ille, qui nullam vnquam ſermonis auram ex hac Poëtarum amoenitate captaſſem, alienas labes aſpergi mihi, cum inquinatiſſima ſcripta promulgari cernerem pro meis, equidem

ſtoma-

ſtomachabar. Itaque nihil aliud tum, quàm ſenſum ſilentio preſſi: mox accuratius coepi mecum ipſe cogitare, num aliqua poſſet inueniri tam foedis huius Fabulae vulneribus medicina. Conſilium vnum erat, vt publicis proeli litteris, quod Amici poſtulabant, meum ipſius exemplum conſignaretur. Hoc ita conſtituto, reliquum conſilium expeditius fuit, cuius potiſſimum nominis inſcriptione notatus perueniret in doctorum manus. à vobis Academici Nobiliſs. non aberrandum fuit, quorum opera primùm Criſpus meus Romae commendatus eſt. Idem igitur ad vos redeat, non vt in Hermathena collocetur: ſed, vt illud ipſum, quod dicebam, teſtatum relinquam: hanc Fabulam in theatro cum placuit, veſtri Coetus actione placuiſſe: me vero quamuis nulla mea laude nobilitatum, alienis maculis notari non aequum eſſe. Valete.

CLAV-

CLAVDIVS AQVAVIVA,
Societatis Ieſu Praepoſitus Generalis.

CVm Criſpum Tragœdiam a P. Bernardino Stephonio, Societatis noſtrae Presbytero ſcriptam, quatuor eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita Reuerendiſs. DD. Viceſgerenti, & P. Magiſtro S. A. Palatij videbitur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romae xxviij. Octobris M D C I.

Claudius Aquauiua.

Locus † Sigilli.

Imprimatur, ſi placet R. P. Magiſtro Sacri Palatij Apoſt. B. Gypſius Viceſger.

Imprimatur, F. Io. Maria Briſichelleñ. Sac. Palatij Apoſtolici Magiſter.

ARGVMENTVM

IVLIVS Flauius Criſpus Caeſar Flauij Conſtantini Auguſti ex Mineruina Filius S. Helenae Auguſtae Nepos, & Minoris Helenae gemellus, Chriſtianis ſacris expiatus, bello clarus, & ſaepe victor, & ex Germanorum clade triumphalis tertiùm Conſul occiditur iuſſu Patris, crimine Nouercae. Haec eſt Fauſta Maximiani Imperatoris Filia, quae cum illecebris ſanctitatem illius, & pudicitiae conſtantiam expugnare tentaſſet; reiecta & contemta dolorem repulſae non tulit. Quam ob rem nouercali odio inſtincta, & muliebri leuitate, ad perniciem Iuuenis innocentiſsimi animo intento, periculum illi ad virum Conſtantinum falſa criminatione conflat. quo crimine Criſpus & innocentiſsimus, & Caeſar, & tertiùm Conſul, & victor, & triumphalis per ſummam iniuriam oppreßus, iudicij genere par Hippolyto, ſanctitate morum, rebus geſtis, & mor-

tis con-

tis contemtione ſuperior, Fauſtam Phaedrae, Conſtantinum Theſeo ſimillimos expertus eſt.

Romae geſta res eſſe dicitur: quo tempore Criſpus ipſe Conſul ex Alemannico bello victor ad Vrbem eſſet cum exercitu, Senatu triumphum illi decernente, Conſtantino Fauſtae Filio Conſule Fratris Collega Senatum habente, Conſtantino Imperatore Patre referente.

ALIVD BREVIVS.

IVLIVS *Flauius Criſpus Caeſar, Flauij Conſtantini Auguſti Filius, ex Alemannico bello victor tertiùm Conſul, foris parta pace, domi bellum offendit. Is cum honeſte cadere, quàm turpiter facere maluiſſet; Fauſtam Nouercam Phaedrae, Patrem Theſeo ſimillimos eſt expertus, Hippolyto ipſe conſtantior.*

PERSO-

PERSONAE

Phaedrae Vmbra
Malus Daemon
Chorus Iuuenum Romanorum ex conuictu Criſpi, & diſciplina & educatu S. Helenae.
Conſtantinus Minor
Senator Conſtantini Minoris Moderator
Conſtantinus Maior Aug.Imp.
Artemius Tribunus Militum
Senatus
Senex Fauſtae Cuſtos
Eunuchus Fauſtae ſeruus
Fidicina intra Proſcenium
Nuntius Aulicus
Manipulus Militum duplex
Criſpus Caeſar & Conſul cum Lictoribus laureatis.
Fauſta intra Proſcenium
Nuntius
Praefectus Vrbis
Ablauius S.Helenae Aug. Palatij Comes.

Acta.

CRISPVS. TRAGOEDIA.

ACTA. LVDIS. PARTHENICIS.

ANNO. SALVTIS. FVNDATAE. MDXCVII.

FERIIS. ANTECINERALIBVS.

MODOS. FECERE.

MVSICI. PRAESTANTISSIMI.

EGERE. NOBILISSIMI. ADOLESCENTES.

GEMINA. CVM. HIPPOLYTO.

TER. DATA. ROMAE.

SEMPER. PLACVIT.

ACTVS PRIMVS
SCENA PRIMA.

Phaedrae Vmbra. Malus Daemon.

Phę. *HAEC illa tellus fraudibus Phaedrae grauis.*
Hanc caede caſta pollui Iuuenis pij.
Foedis peruſta facibus illiciti thori.
Haec illa dura ſidera aethereae plagae
Inimica, dira, triſtia, aſpectu horrida.
Hinc innocentem ſpiritum traxi nocens
Animæ furentis pabulum, & cauſam mei
Nunquam occidentis, ſemper ardentis rogi.
Quid huc coacta Phaedra moliris viam,
Rurſuſq; relegis functa viuorum domos?

An

An vt vetuſtum expenderes crimen, nouis
Exhauſta poenis? in quod exemplum nocens
Tranſcribor? incaeſtifica, deteſtabilis,
Sceleſta Mater, ſcelere nec ſolito furens
Vltrix Erinnys: quodq; vix reperit fidem,
Amans Nouerca, lugubri flagrans face.
Si grauius aliquid impiam poenae exigit;
Quid eſt quod addi poſſit aerumnis meis?
Quam Phaedra miſſo Dite lamenam ſubis?
Parumne videor miſera quod fœdae Stygis
Vorticibus agitor, voluor, allidor, premor:
Naufraga, cruenta, caſſa vitali die,
Sine luce nomen igneo cinctum freto,
Semper rependens quidquid admiſi ſemel?
Vel hic nitentis vultus, & Mundi decor
Iucundus alijs, nocte lethaea mihi
Moeſtior, in ora crimen obtrudit meum,
Phaedramq; Phaedrae obiectat, & ſceleris notas
Animo inſidentes: qualis aduerſam refert
Faciem vel vnda fontis illimis liquens,
Vel vitreus orbis ſubditi plumbi mora
Siſtens opaca lucis ineuntis fugam.
Quocumq; mentis incidunt oculi (heu meae

Monumenta culpae) facinus agnoſcunt vetus
Animaeq; longos ſontis annales legunt.
Haec aſtra Mundi clara, quae terram ambiunt,
Viceſq; verſant temporum, teſtes erant
Oculi mearum conſcij fraudum: haec mihi
Nunc obloquuntur indices linguae, & ſcelus
Animae nocentis exprobrant, inſtant, notant,
Mihiq; memet iudici oſtendunt ream.
Dae. *Etiam ne ſegni reſtitas anceps gradu.*
Impia Nouerca, Mater execrabilis
Foemina nefandi ſceleris infanda artifex
Etiam ne dubitas? perge, quam monſtro domum
Agitare furijs: perge Reginam tuis
Ambire flammis. Aula cur luctu vacat
Inuiſa? non dum corde verſatum nefas
Aggreſſa, blandas admouet Iuueni preces
Regina? non dum ſaeuit inſtinctu effero
Auguſta? gemini ventila ſceleris faces.
Infer & amores, infer & diras neces
Patri, & Nouercae: Theſeum vincat Pater

Nouerca Phaedram. Siſte quo praeceps ruis?

Phae. *Ad liquida ſtagna ſulphuris foedae Stygis:*
Meum ad cubile flammeo obſcurum rogo:
Ad vos gementes Inferi, ad luctus meos.
Mirabar haec quo verterent ſeſe nouae
Inopina lucis dona. non ergo ſatis (mor?
Sum miſera propria fraude, ni aliena pre-
Heu heu: quid angues durus intentas nigros?
Minitare, ſaeui, verbera, tortis ſeca
Humeros patentes viperis. præſtat ſcelus
Arcere tantum, nunc vbi vaſto patet
Tellus hiatu? liceat hac culpa manus
Caſtas habere, incoeſta ſi videor ſatis.
Nunquam ne ſolis hauriet clarum iubar
Sine fraude Phaedra? lucidum quoties diem
Aſpiciet, & peccabit? hoc caelo frui
Impune nunquam poterit? vbi tellus hiat?
Effugere ſuperos liceat, & denſum chaos
Sedem nocentum petere.

M.Dae. *Quid fruſtra es? prius*
Miſce Penates funditus: totam aduoca
Phaedram, & furorem diuide in totam domum

Sortita

Sortita temet alteram, Hippolytum alte-
rum
Hortante Phaedra Fauſta nil vetitum pu-
tet,
Nihil verendum: iura temerentur thori:
Stringantur enſes: integri pereant male:
Et Fauſta tecum certet ingenio tuo,
Vincat ſuo. tu concita taedam hanc prius:
Fige hac Nouercae pectus; ac Phaedra
imbue.
Fidem, pudorem, Numen, exturba ocyus:
Accerſe facinus impium, & mores tuos.
Haec impudicae mentis inſtigat nefas:
Haec ſancta caſti foedera exſoluit thori:
Hinc luxus, hinc nutritus in luxu parens
Scelerum cupido: coecus hinc mentis furor:
Hinc inſolentis carnis inſtinctus feri
Alimenta ſumunt: vincet hac Fauſta im-
pudens (tui
Phaedram impudentem. criminis partes
Agita priores. ſenſus hanc flammam ra-
pit,
Mouet error inter laeta Fortunae bona,
Nutrit voluptas, otium, ſomnus, dapes:
Nullum Inferorum maius hoc monſtro
malum,

Cui probra ſemen, dedecus fructus, modus
Eſt fraus, Egeſtas finis, exitium, dolor,
Luctus, querelæ. Quiſquis huic peſti dedit
Animum obſequentem, vulnus & caecum fouet,
Et blandiendo dulce permulcet malum,
Ad recta flecti deuius nunquam poteſt:
Nullumq; violens nouit in rebus modum:
Geſtit ſecundis inſolens, fractis gemit:
Aliena raptat gurges, effundit ſua,
Omnemq probris vrget infandis domum.
Quid doceo Phædram? temet hortere, et tibi
Tuos amores ſuggeras. fraudum dabis
Scelerumq; multum. criminum cauſam hanc moue,
Tuos furores commoues, flammas tuas.
Vbi hoc furentem ſenſeris oeſtro, efferam,
Nullaq; victus lege retinebit pudor;
Vbi blandientem viderit: (noſti modum)
Et ſupplicantem ſpreuerit. Matrem impiam,
Duraq; Iuuenis aure reſpuerit preces
Aduerſus, intractabilis rigidus, ferus;
Tunc igne foedo ſauciam, flecti inſciam,
Turpis repulſae conſciam (partem alteram.

Tui

Tui furoris aduocans) hac incoque
Taeda,& cruoris penitus inſpira ſitim,
Rabiemq; caecae mentis, & ſaeuum impetum
Verae Nouercae. Iura, pietatem fidem
Omnemq; Matrem corde violento exigat:
Phaedramq; totam importet immanis furor:
Teq; innocentem faciat: exundet, ruat,
Praeceps feratur cupida vindictae Parens
Omnes volutet foeminae iratae dolos.
Quantus caminis ſpirat aethnaeis vapor,
Vbi mole preſſus ſpiritus ſulphur vomit:
Qualis triſulca ſcinditur nubes face,
Vbi celſa tecta fulminat Regum Deus;
Tales docente Gnoſſia ſpiret neces
Romana Phaedra. duplices flammas tuas
Agitante te, te praeſide, atq; interprete
Maiore monſtro miſceat: Mundi hoc decus,
Hoc columen Vrbis inclytum euerſum occidat,
Tuiſq; flammis fumet Aeneadum domus.
Fauſtae furenti Phaedra praeniteat face.
Reſides furores vſus hortatur recens.
Nunc cauſa maior, maior incubuit metus:

Niſi prouidentur, coepta nec noſtro Dei
Prohibentur aſtu: Dardanam Chriſtus breui
Fraenabit Aulam: noſtra pellentur procul
Suſpecta Regna: funditus quaſſae ruent
Sedes Deorum: Chriſtus eiecto Ioue
Canetur orbe magnus aſſerto Deus,
Quid dubia ſpectas? ſuſcita ſenſus tuos,
Et functa laudes, viua quod laudaueras.
His iura Chriſtus Vrbis auſpicijs regat:
Phaedraq; ducat pronuba Romam Deus.
Si prima nobis coepta ſuccedunt bene;
Probris Nouercae caſta ſqualebit domus.
Niſi ſe Nouercae Iuuenis inſanae dabit;
Supereſt furoris alterum crimen tui,
Vt Aula Iuuenis caede tabeſcat pij.
Ad hoc tuae poſcuntur exemplum manus.
Phae. *Rerum repertor, arbiter Mundi Deus,*
Et Inferorum terror, & vindex atrox
Qui iura terrae, iura moderaris poli
Verende, formidande, ineluctabilis,
Teſtor rubentis dexterae hanc taedam opprime.
Quia nam abnuentem ſceleris authori obſequi
Meo grauatam cogit alienus furor?

Nec

Nec te veremur: ſenſus hic olim fuit.
Poenas veremur fraudis exemplum nouae
Veremur: iſto more peccatur mihi,
Tergo meo plectetur, hortatu meo
Impura Meretrix quicquid haec inuaſerit.
Alios miniſtros fraudis iſtius lege.
Non ergo Romam Fauſta ſuccendet furens,
Niſi Phaedram Fauſtae ſuggerat notas faces?
Vt furia mittor? impetu inſtinctae meo
Noceant Nouercae? mittor vt grauida vapor
Tellure rupta peſtilens foedam luem
Sparſura terris? teſtor, abiuro, abnuo,
Abominatam poſteris Phaedram execror.
Sit Fauſta Romae peſtilens, Phaedra Atticae:
Ludia peregit Graia iam partes ſuas:
Peragas tuas Romana nunc partes: tibi
Pecces Nouerca: Phaedra peccauit ſibi.
Melius tuo ferere quàm genio meo.
Quae me magiſtram quaerit, haec me non eget,
Credite, magiſtra. vicit authorem prius,
Quae ſapere nondum didicit exemplo meo

Et fulminatam furere poſt Phaedram poteſt.

M.Dae. *At nil vereris impudens noſtram manum?*
Faxo, verendam ſentias. credo haud malum
Eſt pondus iſti verberi. tergo doles?
Sic ſoleo amicos. perge Reginam ocyus
Aggredere, curaq; implica ſontem impia.
Non imparatum pectus ad noxam afferes.
Parere ceſſas contumax?

Phae. *Caſta impera.*

M.Dae. *Audi pudicam.*

Phae. *Lege vel recta iube.*

M.Dae. *Audi modeſtam. Phaedra nos recti admonet.*
Iniqua ſint, an æqua, parendum eſt tamen.

Phae. *Poenam imminentem fraudis indignae horreo.*

M.Dae. *At ego putabam ſtultus optari. ſuas*
Vt video poenas Phaedra dumtaxat timet.
Serum eſt timendi tempus. hic Fauſtae timor
Si eſſet, mouerer. vile mancipium meum
Luctere quamuis, facere quod nolis, velis.
Malus eſt Magiſter officij poenae metus.

Quae

Quae mente turpi pectus inſtructum gerit,
Poenam recuſet haec licet, culpam appetit.
Quod ratio poſcit, victor extorquet furor.
Ne mentientem rideas: mentem tuam
Ediſce rurſus. Ecquid agnoſcis faces
Illas, quibus Priuignus extinctus iacet?
Haec eſt amoris turpis: hac rurſum aeſtua:
Irae haec cruentae: rurſus hanc peſtem obbibe.
Phaedrae admouetur Phaedra, quam Fauſta hauriat.
Perge, & pudendis verte naturam ignibus.
Phae.*Quis hic in imis oſſibus gliſcit furor?*
Lateq; regnans pectus exſorbet meum?
Ille eſt, pudorem victa quo peſſumdedi:
Qui caede Iuuenis tinxit inceſtas manus
Cupidae Nouercae. fiat hoc, fiat nefas,
Quod mihi medullis intimis penitus furit:
Quod extimeſcunt Inferi, Phaedra abnuit.
Sequor volentem quiſquis exſtimulas, ſequor.
Fruſtra medullis inſitam exerces ſitim.
Quantum cruoris Tyberis inuitus bibes,
Ipſiq; colles arce ſeptena ardui?
Ibo, ibo: flammas pectori inſigam impias:
Explebo

Explebo longam caede Theſea famem:
Patrem, & Nouercam caede reſpergam noua:
Ipſum nitentis culmen euertam domus:
Vetus integrabo facinus exemplis nouis:
Quae nulla taceat vna properabit dies.
Vtinam liceret regiam caeli aggredi,
Ipſumq; Phaedrae vindicem Regem aetheris.

M.Dae. Sic, ſic feratur: Mater incaeſtis flagret
Impura flammis: ſtillet inſonti rubens
Cruore mucro: ſordeat luctu Pater:
Iuuenis triumphis clarus indigne occidat:
Vlulata caedes Vrbe funeſta ſonet.
Nunc quando turpis turpe ſeuiſti ſcelus:
Terras nefanda linque: contactu tuo
Moeſtae grauantur: cede confeſtim loco,
Cede lutulenta: carceris noti ſpecus,
Globoſq; flammae repete ſtant cauſae necis
Fraudum eſt abunde. cernis vt clarum iubar
Palleſcit orbis? nutat & dubium ſolum?
Praeſente Phaedra fluctuant Mundi vices.

Phae. Tibi hoc propino ſanguinis Rector poli,
Quod Phaedra caelo porrigit Fauſtae manu.

SCENA

SCENA SECVNDA

Conſtantinus Minor Conſul. Senator Conſtantini Moderator.

Con. *VT aequus illam lauream, & frontis decus,*
Illos honores ſtirpis inimicae probem?
Criſpi triumphos Cæſar vt plauſu ſequar?
Perfundet ante ſidus Arctoum mare;
Afros Bootes ante ſitientes premet;
Riphea ſiccis mugient Auſtris iuga:
Iberus ortum, Veſperum Ganges dabit:
Refluet retortis Tybris ad fontes aquis:
Auras liquentes ſquammeum innabit genus:
Proles volantum ſalſa ſulcabit vada,
Cum luce certam ſancient vmbrae fidem,
Cum morte vita, flamma cum fluctu prius,
Quam ſceptra ſeruus generis inuiſi feram.
Sen. *Perſpecta ſi quid rebus in dubijs fides,*
Animuſq; certus meruit, vt curas bene
Credi latentes auribus noſtris putes;
Quis corde fixus fluctuat vultu dolor?

Quae

Quae tacita, quæſo, cura te Caeſar coquit?
Cur ora non quae publicis debes bonis
Oſtendis Aulae? fare: nam fando ſolet
Minui: tacendo ſaeuus augeſcit dolor.
Sic clauſus olim ſpiritus terrae ſinu
Luctatur ingens, mole dura preſſus tumet,
Motuſq; ſubdi neſcius vaſtos ciet:
Idem quieto detumet lenis ſono,
Vtcumq; latos exitus, qua ſe foras
Egereret vltro nactus, ac ſenſim effluit:

Con. *Modo lingua fari poſſit, & voce exequi*
Penitus tumentem, & ſponte rumpentem exitum
Animi dolorem. maius, & ſolito amplius
Monſtrum volutat pectus, immane, horridum:
Nec ipſe quo ſe frangat, eſt certum, dolor.
Vtcumq; fabor. dicta tu noſtra occule,
Magniſq; praeſta cognitam in rebus fidem.

Sen. *Haud ſum monendus.*

Con. *Marte legiones ſuo*
Bellaſſe noſtras ſtrenue ad Rhenum ferunt.

Sen. *Eſt cur pie gratere fortunae domus,*
Romae Senator, Patriae Ciuis, Patri
Natus, ſaluti Ciuium Conſul, tuae

Feli-

Felicitati.

Con. *Ipſum moues ſtomachi locum.*
Quid enim? nec ipſe praerogatiuam vides,
Omenq; Regni filio ſeruae dari?
Terrarum habenas ambitu poſci nouo?
Arcemq; Mundi mole maiore appeti?
Huc Conſulatus *arrogari, huc laureas?*
Geminata Puero imperia militiae, & togae?
Huc odia quaeri Gentium, exciri huc manus?
Inſolita, inauſa bella de bellis ſeri?
Huc Regna Mandi vergere, huc Terrarum opes?
Cur? nempe. Fauſtae liberi, R*egum genus*
Diuum Nepotes ſtirpe generoſa editi
Puero vt Britanno ſeruiant: pacem petant
Qui dant. tremiſcant ſceptra, quae melius regunt.
Iſtum ſequantur Aſſeclam Auguſta ſati:
Ducant, reducant, protegant, ſtipent, colant,
Quos Roma victrix ambit ingenti prece,
Supplex tributo Gentium tellus colit.

Sen. *Tunc iſta vere diceres; Romae ſibi*
Si fraena ſolus poſceret Iuuenis ferox.

Nunc

Nunc ille belli ſocius, & regni comes,
Conſors duorum Caeſarum, & miles Patris
In parte Regni quantula haerebit minor
Fauſtae duobus Liberis, impar Patri?
Con. *Erras. quietis ille conſilijs queat*
Vti; ſuperbis inſolens victorijs,
Toties honorum ciuicis clarus notis,
Fidens iuuentae, Ciuium ſtudijs ferox.
Indocilis, ardens, contumax, primi appetens
Iuris, ſecundi neſcius, Regno imminens,
Inſtructus armis, copijs, naualibus
Socijs, amicis, efferis legionibus,
Nimiumq; dulcis gloriae guſtu ebrius?
Plus *poſſe geſtit, plurimum quiſquis poteſt:*
Ingenia magna ſaepe proiecit furor.
Sen. *Ingenia magna ſaepe ſubmiſit pudor.*
Con. *Grauis obſequenti cauſa, regnanti leuis.*
Sen. *Grauis eſt in illo, ſceptra quem Patris premunt*
Con. *Leuis eſt in illo, ſceptra quem* Patris *leuant.*
Sen. *Numquem cruentis obteri bellis vides?*
Con. *Numquem triumphis euehi cernis nouis?*
Sen. *Virtute partis ardua.*

Sed

Con. *Sed Militum.*
Sen. *Sudore multo.*
Con. *Militum*
Sen. *Diſcrimine*
Summo, cruore plurimo.
Con. *Sed Militum.*
Sen. *Fateor: labore Militum exemplo Ducis.*
Con. *Qui ſibi triumphos poſcit ob belli moras.*
Sen. *Qui poſt triumphos iuſſus ad bellum redit*
Nec vlla lux ſecura, nec requies datur,
Niſi dum iubetur. Patris *exhaurit ſtatim*
Mandata velox: arma vincendo trahit,
Eademq; virtus bella quae mandat, gerit,
Expoſita ſemper, ſemper obiecta hoſtibus,
Parata *ſemper. numquid immunis fuit*
Puerilis *aetas? tela tractauit prius,*
Quam noſſe poſſet. Patriae *iugulum petens*
Turpis Tyrannus; ciuium clade oblitus
Foediſq; probris obrutus Maxentius
Virtute Patris *pariter & Pueri manu*
Aeternus hoſtis Vrbis exactus perit:
Suaq; poenas fraude deceptus dedit.
Dum ſeruitutis ingemit grauiter iugo
Oppreſſa Roma, strictus & mucro metit
Plebem, *& Senatum, ſceleris & cauſam ſcelus*

Prae-

Praebet Tyranno; rapta dum furto, metu
Regna obſidentur, omnis in ferro eſt ſalus,
Rabiemq; caedis fuſus irritat cruor,
Tandem vocatus adfuit vindex Deus
Miſeroſq; caelo miſſa reſpexit ſalus:
Licinuſq; Criſpi dextera caeſus iacet.

Con. *Leuiora ſequeris: alter Alcides quoq;*
Atlante feſſo ſuſtulit caelum Puer.

Sen. Poſt *haec adortus regna Nabatheae plagae*
Late ſonantis Gangis intrauit fretum,
Curſuq; flexo ſolis aeſtiui die
Cinefacta victor regna luſtrauit Puer.
Quid ſabuloſis Caſpium monſtris ſinum
Memorem ſcatentêm, Bactra quid referam vltima
Quaſſata bello non leues Latij metus?
Quid ſaeua Lybiae monſtra numeroſum malum,
Subitoſq; Reges littoris Carthesij?
Defenſus Orbis pacis authorem ſuae
Senſit, ferocem expertus & mitem manum:
Nec plura Criſpus ſpatia quam virtus facit,
Pietaſq; Pacis obſes & Pacis comes.

Vbiq;

Vbiq; pugnax ſpiritus fregit truces:
Vbiq; lenis dexteram afflictis dedit,
Florere paſſus pace, quos armis modo
Populos ſubegit: illud in primis putans
Regale ſemper, viribus regni ſuis
Stabilire terris pacis aeternae fidem.
Quid iſta proſunt? Vrbe protecta caret,
Et pacis author Ciuium externis terit
Bellis iuuentam. tolerat Arctoas niues
Vaſtator Auſtri: cinxit Atlantem nouis
Statim maniplis nuper Aurorae metus.
Nunc ille caeli margine & terrae ſinu
Famam coercens Vrbe defenſa exulat.
Properes licebit, merita ſi digne aeſtimas,
Sero es datura Roma quod Iuueni dabis.
Sed ecce Regum Ductor, Aeneadum potens
Adeſt, coactis Patribus Romae Pater.
Con.*Vmbram Senatus quaeris antiqui? vides.*
Serui togati Principi ſeruo fauent.

SCENA TERTIA

Conſtantinus Imperator. Senatus.
Artemius Trib. Militum.

Habetur hic Senatus de triumpho Criſpi.

Imp. *Placet. vereri mitte, felici nota:*
Labens ſenectus prole nitetur ſua.
Haec iuſſa noſter annulus faciat rata.
Premant ſuperbos Principes, humiles tegant.
Hoc eſſe Superis proximos Reges puto,
Quod ius tueri regiae poſſunt opes.
Nec abnuenda ſceptra ſapienti reor,
Si dat regenda ſceptra ſapienti Deus.
Quod Rex & author iuris, & Mundi Pater
Simulacra magni nominis Regno gerit,
Specieq ſacra ſuſtinens partes Dei
Orbi ſalutem reddit, & pacem ſuo.
Haec ſumma virtus: Caeſares caelum hàc petant.
Minus licere credimus, cui plus licet.

Age

Age dum: ſubactis Conſul Alamannis adeſt?

Art. *Adeſt Parente victor Auguſto auſpice*
Criſpus, Parente maximo tantum minor:
Adeſt profecto quantus ex omni ſolet
Labore maior ſimilis & ſemper tui.

Imp. *O me Parentum: o Caeſarum excelſiſſimum.*
Quanto redundat gaudio pectus mihi?
Moderator orbis ſumme, qui vaſto cies
Orbes rotatu, ſaecla qui condens Ducum
Maior minores territas Reges metu.
Si prole tanta videor indignus Pater,
Nimiumq; felix; ſi quid iratus tonas,
Hoc vile potius verberet fulmen caput,
Quam ſidus Orbis orbus vt raptũ hoc fleat.
Expone ſeriem cladis, & belli modum
Proſequere. Nati gaudet ingentis Pater
Tractare laudes, generis & fama frui.
Effare primum, caſtra quo fixit loco?

Art. *Riguo, ſalubri, diuite & compaſcuo*
Qua ſe ſupino terra clementer iugo
Producta ſenſim tollit in tumulum breuem.
Vndiq; tepenti prominens longe locus
Difflatur aura vere pubeſcens ſuo.
Hinc ſilua longe mugit, annoſum nemus,

Oppoſita caſtris: ſeruit hoc Boreae latus,
Rigidiq; caeli frangit immodicum gelu,
Mitemq; praeſtat ſolis hyberni fidem.
Hinc Albis amnis ima peſtringens iuga
Placido volutus gurgite, & frugum ferax
Amica quicquid oppida à tergo metunt,
Conſpicua quicquid pecora producunt, vehit:
Hinc terga montis vrget: annonam hac vehit:
Hinc caſtra radit.
Imp. *Commode cauit loco:*
Xenophontis iſta Cyrus optabat iuga
Caſtris habendis Martis attentus mora.
Laudo Magiſtrum. forma quae Caſtris erat?
Art. *Authore quam te nouit. à ſummo iugo*
Demenſus amplo circinat gyro locum,
Deſcripta cliuo ſpatia caſtigans leui:
Obuerſa Caſtris Hoſtium Praetoria
In aequa campi porta paulatim redit:
Relicta tergo ſpectat orientem diem
Decumana ſummi verticem collis premens,
Facileſq; noſtris inuehit Caſtris opes.
Imp. *Quid? ſaeua pubes, bella dũ pendent, ſedens*
Inclu-

Incluſa torpet? acuit an bellum mora?
Art. *Ieiuna qualis Tygris exercens famem,*
Vbi mugientum ſtabula proſpexit procul,
Si diſtinetur improbae ripae vado,
Immane ſaeuit faucibus vacuis hians,
Iraſq; notas torua nequicquam incitat.
Aut qualis Vmber, notus vt nares odor
Tetigit ſagaces Martij longe ſuis,
Dum praeda diſtat, paret, & lenta ferox
Ceruice pugnat: acta latratu canum
Si propius errat, lora retinenti excutit,
Subigitq; terram pedibus, & gemitu increpat
Dominum morantem: talis obſeptis fremit
Legio maniplis Theutonum aſpectu furens.
Imp. *Romana laudo pectora: agnoſco mares*
Animos. Quid ille Conſul interea meus?
Statimne pugnae copiam Pubi dedit?
An tempus irae?
Art. *Magna quo pacto tument,*
Spumantq; vaſto flumina obſtructa obice
Aeſtuq; feruent, verbere & crebro gemunt
Ripae trementes: mole dein victa ruit
Subitusq; prono gurges incumbit freto,
Dominoq; victrix vnda ſpatiatur vado:

Sic ille caedis ardor, irarum tumor
In Pube noſtra caede dilata capit
Haud ipſe ſe ſe: Marte conceſſo ruit,
Acieq; tota volitat effuſus dolor,
Gladiusq; felix & Ducis victoria
Imp. *Si ſpirat ira ſanguinem, neſcit premi:*
Hanc ſi licenter incitas, neſcit regi.
Quod ille pugnae tempus admiſſae dedit?
Siq; auſpicato pugnat, auſpicijs quibus?
Art. *Tuis, ſuisq; queis iacet Maxentius,*
Licinusq; ſaeui dextero extincti Deo.
Iam nocte pulſa rebus afflarat decus,
Curasq; adulta luce reuocarat dies:
Pars erat in vndis, ſumma pars iubaris iuga
Rorabat: auctus ille propiori Deo
Ex more mentem fruge vitali piam
Reficit, Deiq; fruitur affatu, & polum
Omnem pererrat mente renouata celer.
Iuuenum ſequuntur ſtudia primorum Ducum,
Sequiturq; pubes. inde ſacrifica prece
Libato honore Caelitum armatas iubet
Cogi cohortes: confluunt iuſſae manus
Vbi ſede celſus herbida ſurgit thorus.
Humeris reclinant ſcuta: crepitanti Noto

Vexilla plaudunt: horret elatis ſeges
Aerata pilis: aere fulgenti iuga,
Campiq; late fluctuant ſaeuo die.
Tum Iuuenis ora pube vernanti nitens,
Terrore blandus, flore diuino decens,
Horrendus armis ſuperat aſcenſu locum,
Acies in omnes vnde proſpectus patet,
Iuuenesq; gratis flammat adſtantes modis.
Quantus ſoluta fertur Eridanus niue,
Eridanus ipſi corniger Ponto grauis:
Aut ipſe ſeptem Nilus elapſus vijs
Phariam perenni fonte ſitientem premit:
Tantus Latino Ductor eloquio fluit
Indiligenter cultus, vt Regem decet.
Ilicet auara ſanguinis flagrat ſiti,
Fremituq; pubes feruet hortatu Ducis.
Exinde pugna poſcitur: pugnam vocat
Clangor tubarum. protinus caſtris manus
Properant relictis ordine inſtructae ſuo
Equitumq; Peditumq; agmen. vt quondam gruum,
Vbi bella facta nube trans Pontum vehunt
Populantq; parua caſtra Pygmaei Ducis:
Nubila canora findit in verſum fuga,
Et litteratos ordines caelo trahit.

Nec mora: quadrata Theutonum ſe ſe
explicant
Specie cohortes corporum aſpectu arduae,
Statuq; tantae, populi quantae exerunt
Padumq; & Atheſim conſita iuxta caput.
Quicquid Borea virium tellus creat,
Latijq; iuris dedocet froenos pati
Vnum ſub ictum Martis vnius coit.
Nec tot Niphatis Cyrus eduxit iugis
Rapidus phalanges Bactra dum bello qua-
tit:
Aut ille vaſtum claſſe qui ſternens ſalum
Tabulata tuto maria tranſmiſit gradu
Imp. *Quo* Conſul *aciem diſſerit noſtram ordine*
Sociumq; claſſes?
Art. *Frontibus binis graue*
Lunatur agmen.
Imp. *Aleae plenam dedit*
Formam: vel hoſtis melior a numero pre-
mat
Vel ipſe cogat agmen anguſte locus.
Nam ſtabilis ille ductus, vt conſtat ſibi,
Nec ſuſtinetur ingruens, & ſuſtinet
Facile ingruentes: Luna, ni ſpatio ſinum
Collatat *amplo, militum numero frequens,*
Nimium laborat, impetu & vaſto labat.
Luna-

Lunaris ecquid agminis dubias opes
Praemunit?
t. *Ardor militum, virtus Ducis,*
Spectata bello ſanctitas, pietas, fides
Omnesq́ nulla labe tranſmiſſi dies,
Et cauſa belli iuſta: tum facilis Dei
Haud dubia ſigna, Caelitum & dexter fauor
Primis obarmat viribus iuuenes feros:
Ea prima Criſpo *robora, hi nerui, hae manus:*
Conſilia ſunt his proxima, & belli modus,
Animusq́ praeſens, & Ducis *ſolertia.*
Non nihil & ipſe iuuit a noſtris locus
Inſeſſus: ille militis noſtri capax,
Anguſtus hoſti, ſpatia fundendis dabat
Satis ampla turmis: ille procliui iugo
Demiſſus apte tela iacienti fauet,
Irritus in hoſtes ictus vt nullus cadat.
Hic, vbi reducto curuus anfractu manus
Sinuabat arcus, copias vaſto ſinu
Amplexus haſtis horridas ouo dabat
Similem figuram Marte *cuneato aſperam.*
Oui hac coërcent vltima infuſi vndiq́
Equites: & agmen ſtabile poſt equitem hic ſedet.

Poſt

Poſt agmen equites rurſus ad collis ſinum
Poſtrema claudunt: Gnoſſiae hoc cornu manus.
Illud tuetur ſunda Balearis frequens.

Imp. *Ad reliqua perge. claſſico poſtquam tubae*
Monuere belli, Conſul inſtructam quibus
Ad *arma verbis incitat Pubem efferam?*

Art. *Poſtquam phalanges diſſitæ, & iuſſæ vices*
Placuere pugnae: quemq́ compellans ſuo
Nomine, ſuorum commonet decorum memor,
Alacremq́ amorem vulnerum accendit ferox
Armis, decorus ore. dein immiſſo equo
Protinus in hoſtem, limes explicitam ſecat
Quà medius aciem, voce ſublata intonat,
Me me ſequatur Dardanum quiſquis decus
Ferro tuetur. dixit, ad frontem agminis
Prouectus, haſta miſſili exorſum dedit,
Omenq́ pugnae: fulmen intortum Ducis
Nimbus ſecutus ferreus ſolem eripit:
Sub nube ſurgit pugna telorum aſpera:
Exoritur ingens clamor & caelum ferit.
Fit gradus, & omne ſternitur telis ſolum:
Virum vir vrget, inſtat & ferro premit:

Impul-

Impulſa ſcutis ſcuta dant ſonitum, & graui
Galeae gemunt flictu. vndiq; effuſus cruor
Excurrit, ardor caede crudeſcit fera.
Armatus auro talis Orion micat,
Cum pronus olim nubila, & caelum imbribus
Rumpit ſolutis, grandine & miſta furit:
Simul igne fulgent nubila, eliſo tonant
Simul igne nubes ſauciae triſida face,
Ingeminat imber deſuper rupto aethere,
Crepitante tecta grandine illiſa inſonant.
Haec inter actum Conſulis telum manu
Fixerat vt ipſum Theutonum Myſtam, Duci
Qui forte genere proximus, cultu pari
Ibat propinquus: felle ſtimulatus nigro
Regnator ingens ipſe, nec vaſto minor
Gygante, fudit lapide quem incuſſo puer,
Per denſa ſaeuus tela diſiectis ruit
Ordinibus, armis inclytus, vultu ferox,
Haſtaq; poſcens Conſulem infeſta ſubit.
Refixa caelo ſigna quo ritu volant,
Rapidamq; flammam limite incenſo trahunt:
Saxum vel ingens vertice auulſum arduo,

Aut

Aut imbre victum turbido, annorum aut ſitu,
Celeri ruina fertur abrupte, & ſolo
Actu reſultat improbo, ſecum viros,
Armenta ſtabula praeuio innoluens ſono:
Sic Imperator Theutonum medijs virum
Turmis recluſis fertur, & vaſto impetu
Proculcat acies, terra quà calido rubens
Flumine redundat, tela quà ſtrident ſono
Expulſa denſo, voce ſignificans procul
Vnum notari Conſulem, & ferro peti.
Mihi deſtinatur victima haec, inquit, mea haec
Vindicta caedis verius Ciues, mea eſt.
Inhibete pugnam: crimen vnius, manus
Refellet vna. dixit, & vaſta gerens
Se mole, poſcit Conſulem ad pugnam: globi
Ceſſere medij; Conſul interea incito
Equo, per acies caede fumabat noua
Prae ſe cruentum limitem, & ſtrages agens.
Vt Regis autem nomen audiuit; moras
Praecipitat omnes laetus oblato Duce.
Marmaricus illo more diuexat Leo
Pecudes minores ſanguine aſperſus iubas:

At

At ſi Iuuenci ſorte mugitus procul
Audyt; omiſſo praelio imbellis gregis
Gaudet comantes erigens collo thoros
Non indecoro pabulo expleri famem,
Maiorq; ceruix regium in vulnus placet.
Et iam ſuorum dubia fortuna Ducum
Et haec & illa muſſat euentu phalanx
Omni duorum in arma conuerſo metu:
Spatio relicto campus à turba vacat:
Humeris Iuuentus arma deponit, viros
Coyſſe tantos cernere & ferro ſtupet.
Nec mora, citato ſpatia procurſu vorant
Hinc Conſul, illinc Barbarus, quanto Noto
Decertat Aquilo, iura cum repetunt maris.
Par ille ſcopulo praelium miſſa procul
Inuadit haſta, certa quae celeri fuga
Allapſa pinnas Conſulis cono abſtulit:
Nec parcit amens iurgys. iſthaec prius
Cape dona, dixit, ſaeue Myſtarum metus:
Mox alia ſumes. pube iuuenili aureum
Diffibulata caſſide exertans caput
Horrendũ in armis intonat Ductor meus,
Caelumq; laetus ſuſpicit. Ductor Ducum
Regumq; Rector, inquit, en praeſens ades,

Telumq;

Telumq; noſtrum dirige & certam manum:
Non nouus ad hoc certamen, aut primus venis:
Vetus eſt leuiſq; ludus hic Genitor tuus
Parua Gygantes fundere ingentes manu
Nulla ſuperbos. dixit & rapto impetu
Haſtam lacerto vibrat, horriſonas volat
Incita per auras vulnus haud dubium ferens,
Per & coruſcis aſperam gemmis, per &
Auro trilicem miſſa loricam bibit
Altum cruorem, vita quà thalamum ſuum
Animae recentis folle vitali fouet.
Exclamat acies hoſtium: Latiae fremunt
Plauſu cohortes: conſonat late locus:
Contremuit Albis: voce geminata nemus
Tonuit profundum: plauſus vlulatu fero
Miſtus per auras voluitur dubio ſono:
At haſta crate cordis excepta exijt
Tergo, & duabus egerit vitam vijs.
Fugiente vita Ductor infelix equo
Labitur, & haſtam Conſuli moriens refert,
Et ſpolia victor ampla Victori ſuo:
Sonipes quòd odio bella viuaci gerit

Domi-

Domitore curſus mortuo, quemq; impetum
Seſſore viuo ceperat, functo tenet,
Dominumq; nimia prodit infidus fide.
Accurrit ipſe protinus, Regem excipit
Et iam ruentem ſuſtinet Victor manu,
Placidaeq; mentis praebet exanimi fidem.
Ferro peremtum corpus hoſtiles manus
Auro repoſcunt: Conſul adiectis ſuper
Spolijs, remittit corpus & pretium libens,
Et hoſtis vltro funus exornat ſui.
Attonitus hoſtis haeret, & facti diu
Nouitate pendet: mente dein victa fidem
Fortemq; iuxta laudat & mitem manum.
Adeunt, & vltro foedus & pacem rogant,
Facilesq; mores Marte damnato probant.
Sic ille ſitiens ſanguinis noſtri tumor,
Studijsq; caedis aſper eraſis abit
Odijs, & armis ſubdit exutas manus.
Sic quas cohortes ſaeuus armarat furor,
Furore maior author exarmat Fides.
Sic ſaeua Criſpus bella vincendo mouet:
Sic bella Criſpus mota parcendo premit.
Nunc tibi bicornis Rhenus immiſſus fluit
Tyberine Ductor fluminum, Rector maris.
Ite per apertas Alpibus Ciues vias:
Gelidas Trionum libero curſu niues
Calcate:

Calcate: veſtri iuris eſt quicquid mare
Vetitum ſubire ſidus aſtringit gelu.

Imp. *Niſi cui videtur aliter ex vobis* Patres,
Geſſiſſe *rem videtur ex ſententia*
Conſul.

Sen. *Videtur omnibus: ſic Flauia*
Aeterna ſit felicitas.

Imp. *Meritis pares*
Quaerimus honores

Sen. *Reperies nullos pares:*
Tamen triumphet.

Imp. *Hoc placet? ne ſit ſupra*
Meritum.

Sen. *Triumphet.*

Imp. *Studia moderari decet*
Iuuenum.

Sen. *Triumphet.*

Imp. *Roma quid ſi non probet?*

Sen. Erret. *triumphet. Roma ſi poſſit loqui*
Senſu hoc loquatur. Derogas quicquid tuis
Meritis, honori derogas Caeſar meo.
Nec me quod armis ſubditae gentes pa-
uent:
Faſces quod horret Parthicum *Albanos*
genus:
Caelo quod aequas regio ſumtu domos,

Rapi-

Rapidos & amnes plumbeos curſus doces,
Tam mihi decorum iudico, quam quod vetus
Virtus, & artes laude iuueneſcunt noua,
Veſtraq; ſenium prole reuireſcit meum.
Meruiſſe laurum pulcrius Caeſar *fuit,*
Quam dare. triumphi decora virtuti paras,
Cui *quod merenti redditur, ſero datur.*
Quicquid negatur Flauijs, Romae *negas,*
Quae ſe tuendam Flauijs ex quo dedit,
Virtute ſaluam, laude decoratam putat.
Imp. *Si Roma poſcit, idq; ſi vobis ſedet;*
Nihil hinc retracto. coepta reſpiciat Deus.
Cum reteget Eos craſtino Mundum die,
Vectus triumpho, & laurea Criſpus comas
Vmbratus Vrbe gemmeos currus agat,
Humerisq; Romae Tarpeſium ſcandat iugum.
Ornetur altum columen, & pugnae memor
Stet bellicoſis arcus inciſus notis.
At ipſe gratus reducis ob Nati Pater
Rem bene peractam Virginis magnae Patrem
Sobolemq; ſupplex thure Panchaeo colam.

CHORVS

QVæſitis decoras quiſquis honoribus
Mentes ingenuis laudibus inclytas
Laudandus ſtudio, premis
Coeptum gratus inutile.
Virtus aetherei progenies Patris
Natiuo rutilat ſidere verius,
Caſtisq; inſita mentibus
Extra ſe nihil expetit.
Caelo nata fuga nititur ardua
Caelum ſidereo tangere vertice,
Curru vecta volubili,
Flammis incita patrijs:
Et iam ſtelliferis arcibus inſidens
Infra ſe rapidis omnia fluctibus
Miſceri videt, otijs
Felix ipſa facillimis.
Nec ſi quid tacitis laudibus arroges;
Externa melius luce renideat:
Nec ſi quid male derogas:
Damno deterius nitet.
Merſet nocte licet liuidus inuida:
Ipſis è tenebris expediet caput,
Obſcu-

Obſcuroq; diem ſitu
Ducet fraude ſuperbior.
Eſt qui diuitijs pectoris unice
Gaudebit tacitus: nec ſapientia
Primis aucta nitoribus,
Squalet deterioribus.
Laudem, ſi populi nil opis indigum
Secundis populus plauſibus ambiat:
Si me ſibilus exigat
Infeſtus; lateam libens
Clarus luce mea. Stet licet Attali
Fulgens exuuijs alter, & aureae
Vulgo filius audiat
Fortunae meritis minor.
Illum currus agat quo Capitolij
Miratrix celebrat fama Quiritium:
Illum principis Vrbium
Inſcribant Patriae Patrem:
Non hunc Roma voces maxima nobilem,
Quem clarant folijs claſſica Delijs:
Huius rectius occupat
Nomen, quem pudor indicat:
Cui currit ſapiens vena benignior:
Quem ſtellis pietas aſſerit aureis;
Quem virtute domeſtica
Dilectum Superis ſcias.

Huic taurum Phalaris admoueat licet,
Non vnquam ſtabili demoueat gradu,
Vt pactam timidus fidem
Spreto Numine deſerat.
Nil hac laude vides Roma frequentius
Ex quo Chriſtiadum ſidereum genus
Vis interrita pectorum
Caelum morte paciſcitur.
Ingens eloquio Prĩcipe cum Sene
Paulus vis animae prodiga ſanguinis
Princeps magna furentibus
Mouit bella Neronibus.
Ex illo Pietas numine dextero
Pugnax difficiles explicat exitus
Inter ſceptra potentium
Inter fulmina Caeſarum.

Finis Actus Primi.

ACTVS SECVNDVS
SCENA PRIMA.

Senex Fauſtae Moderator. Chorus.

Sen. *DICI beatum quempiam vere vetat*
Mortale nomen caſibus vitae obiacens.
Nec cui ruinae ſemper impendent minae,
Expers timoris vita ſolliciti vacat.
Cho. *Quos hic metus, quas narrat humanas vices?*
Sen. *Nihil eſſe certum conſtat: & conſtat nihil,*
Hoc praeter ipſum nempe. Sed ſi quam tamen
Virtute nixa ſpondet incertis fidem
Fortuna rebus; Flauiae *genti nego*
Poſthac verendos mobilis Regni exitus.
Cho. *Vtinam quod optas, Augur, euentus probet.*
Sen. *Domum beatam: cuius inuictas opes*
Trabeata virtus laude numeroſa extulit,

Superis amica, Caeſarum numero potens:
Sagata fortis, ira ſi bello tumet:
Togata felix, arma ſi condit quies.

Cho. *Nihil hic noceri poſſe virtuti putat:*
At ego inueniri poſſe non paucos reor,
Qui ſi nocere non queant; tentent tamen.

Sen. *Vel hic rigentis terror, & felix Puer*
Pacator orbis, cuncta cui prona Deus
Dextra beatae contulit vitae bona,
Temere ruentes impetus, rerum & vices
Excluſit omnes. Ille, quod fieri puto
Poſſe, quia factum cerno (quam ſummam reor
Nunquam daturae terga Fortunae fidem)
Animum Nouercae flexit in ſtudium ſui,
Primusq; vinci nouit officijs mala
Ingenia. primus Herculem vicit vagum
Numero laborum. quippe poſt monſtra Hercules
Extincta ſaeuae ſpolia Iunoni dedit.
Poſt tot triumphos Criſpus, & caedes feras
Matrem in Nouerca reperit & ſenſus pios.
Ita, qui patebat vulneri tantum locus,
Amor occupauit ſtrenue expulſo metu.
Matris Nouerca, Filij mores probos

Priui-

Priuignus acri mente ſedata gerunt
Merendo, conniuendo, ſorbendo omnia,
Dure obſequendo, cuncta moderate regens
Vtriuſq; pietas nomen inuiſum exuit.
Quid hic volutet Iuuenis Auguſtae *calor,*
Qui nunc per vrbes gentium exuuias vehit,
Arcana quando corde ſecreto premit
Conſilia, ſeq; mens in incerto tenet
Humana; non eſt proloqui promtum mihi.
Quid ipſa ſecum voluat Auguſta, eloquar,
Quam noſſe longo licuit ex vſu probe.
Cho. *Humana raro ingenia ſpectantur probe,*
Muliebre nunquam. Foemina ingreſſus habet
Dubios, regreſſus inuios, certum nihil.
Sen. *Quod ante Criſpum nemini credam datum,*
Criſpum Nouerca Fauſta Priuignum *pie*
Amat, veretur, laudat, in Caelo locat:
Impenſius Parente *victori ſtudet:*
Adeoq; rebus gaudet illius bonis,
Adeoq; moeret rebus eiuſdem malis;
Vt nemo quamuis genere coniunctu, magis.
Cho. *Dolor, voluptas, gaudium, moeror, timor*
Et ſpes, vt aeſtus aequor, alternum ciet

Animum: ſed æſtus æquoris cauſam vides:
Animi aeſtuantis cauſa deprendi nequit.
Sen. *Illius ergo facta praeclare frequens,*
Et bella forti geſta dilaudat manu.
Aut quantus haſtas ſpargat, aut quanto rotet
Fulmineus enſem turbine, vt ſternacem equum
Frangat, & in orbem flectat, vt rapido fugam
Glomerare greſſu cogat, & froenos pati.
Tum quantus ora tollat & celſos thoros
Spectandus armis. ſaepius multo tamen
Specimen decoris regij, inceſſum, ſtatum,
Geſtus, lepores, ingeni mites ſales,
Linguae beatae copiam, mores pios,
Sermone crebro Mater vſurpat memor.
Amoris haec indicia materni reor,
Et mentis argumenta pacatae, bona
Vbiq; demirantis & nulli inuidae.
Nam quae fauere ſponte Priuignis poteſt
Nouerca regno proximis merito & loco,
Et Mater ipſa, liberum & felix ſatu,
Et ſceptra geſtans ipſa regali manu,
Hanc eſſe mentis fœminam excelſae ſcias
Cho. *Pluſquam Nouerca diligit quæ ſic flagrat:*

Nec

Nec eam Nouercam nomines, quae ſic
amat.

Sen. *Eſt in reducta ſede penetralis thorus*
Conclaue tacitum Regiae longis retro
Porticibus actus: ſqualet hic auro locus,
Luxuq; diues barbaro thalamus nitet:
Monumenta, ſeries longa, ſtant veterum
Ducum
Vndiq; vel aere, lapide vel ſpirant ſenes,
Quicumq; bello nomen, aut nomen toga
Peperere magnum gentis Hectoreae de-
cus.
In his ad vnguem Criſpus exactus nitet,
Sectoq; Iuuenis candet elephanto decens.
Imitatur artus candicans veros ebur,
Et viuus ore certat effícto ſibi:
Flaueſcit auro crinis illuſus: genis
Lanugo vernat aurea: at colli niues
Fictor nitere paſſus in proprijs bonis
Humeros coruſcae clamydis iniectu tegit:
Iuuenilis ardor igne ſimulato rubet,
Qualis juberet ipſe, ſi pugnae calor
Inficeret ora Iuuenis, aut mentis pudor.
Vultu pererrat omnis exangui color
Et gelida viuum corpus effigies refert,
Solamen ingens Matris & telum ſimul.
Hunc

Hunc vacua poſtquam tegtigit à curis locum,

Cho. *Si vacua curis eſſe quae flagrat poteſt;*

Sen. *Sine teſte tuti nacta taciturnam thori*
Mater quietem queritur abſentis moras,
Nimiumq; ſegnes Marte longinquo manus,
Seu luce Mundum pandat accedens dies,
Seu nocte Mundum condat abſcedens iubar,
Vrget querelis moeſta cunctantis moras

Cho. *Mundo citato noctis & lucis vices*
Iuſſo recurrunt ordine, & certo fluunt
Lapſu perennes lege, qua iuſſit Deus:
Sed ſtare querimur tempus ignarum morae, &
Perennitatis incitum ſtabili fuga,
Quod cupidus animus praeripit cum quid cupit,
Numerumq; cœli praeuolat, cœli & moras
Quas ipſe fingit, odit impatiens ſui.

Sen. Et *bella ſaepe deuouet, quorum metus*
Sedare iuſſus Vrbe defenſa caret:
Quam ſaepe fecit pacis immunis Puer.
Nimium Parentes hoſtium miſerae forent
Quotacumq; pars accideret illius precis.

Vtcumq;

Vtcumq; cordis ſaucij lentas faces
Dequeſta votis Mater onerauit Deos;
Aut opere curas fallit, aut cantu diem:
Et nunc ſilenti plexiles ebori roſas
Opifex corollae nectit & caſte oſcula
Iterata libat, Matris vt ſenſus probes.
Nunc lenta fila ducit, & clamydes acu
Inſignit aureas, ipſe quas Victor gerat.
Haec inter aliqua carmen e coetu integrans
Pe*diſſequarum temperat plectro modos,*
N*umeroſq; frangens voce bellantem vocat.*
Ignem medullis interim Auguſta intimis
Altumq; ſenſum Matris affectae trahit.
Nunc adeo ſegnem lucis vnius fugam
Abire queſta, mittit accitu pio
Qui vocet in aedes regias iuuenem pium.
Eat ipſa, ſi permittat hodiernus dolor,
Et limen extra ferre ſi greſſum ſinat,
Qui ſubitus aegrae latere perſtricto incidit,
Et aeſtuantem, ſeq; verſantem anxie, &
G*emitustrahentem fœminam affixit thoro:*
Credo vt triumpho foedet addictum diem;
Qua lege ſemper noſtra contingunt bona,
Humana ne cui gaudia ad purum fluant.

Auertat

Cho. *Auertat omen Regiae cuſtos* Deus:
Et hic & omnes candidi currant dies.
Sen. *Meo vocatu properet actutum rogat,*
Et has amoris indices diſcat notas:
Vt expetitos reddat amplexus diu,
Capitiſq, cari oſtendat optatum iubar,
Quae ſola supereſt cordis aegroti ſalus.
Cho. *Hac eſſe Fauſtam mente laetari decet:*
Hac & fuiſſe rumor afflarat leuis:
Hac & futuram foeminae ſpondet fides.

SCENA SECVNDA

Eunuchus. Fidicina.

Eun. QVo *Domina celerem proripis prae-*
ceps pedem?
Reſiſte: ſubitos tempera quaeſo impetus.
Inſana qualis Beſſaris Nyſae iugis,
Gelidi vel Haemi ſequitur Euantum cho-
ros
Euoe reclamans Euoe, & thyrſos rotat;
Talis per aulam fertur attonito gradu
Incerta cordis ſigna lymphati gerens.

Flam-

Flammatus ore multus expirat vapor,
Aetnaeus ignes qualis eructat Gygas,
Qualis triformis viſcera abſumens iugi
Liquidos Chimera vortices flammae euomit.
Procurrit, haeret, queritur, exundat, furor
Specimen per omne mentis incertae natat.
Quo pondus iſtud verget inſtantis mali?
Excurrat aliquis qui Viro cladem domus
Nuntiet, & huius inſcium accerſat metus.
At ipſe tacitus verba meditabor, quibus
Iuuenem ferocem Regio iuſſu alloquar,
Clamydeſq; pictas obuius reduci offeram
Oſtro rigentes, ipſa quas fida manu
Diſcreuit auro in craſtinam munus diem:
Qua veſte fulgens Vrbe ſe media ferat
Ingens triumpho & pacis ingentis Parens,
Romaeq; cuſtos, lucis optatae Puer
Patriae & Parenti reddat vſuram breuem.
Nunc aliqua veſtrum verberans plectro chelim
Ex more ſenſus excitet Fauſtae pigros.
d. *Quae te cruentae gloriae,*
Quae cura praeliorum
Cogit niuales aggeres

Calca-

Calcare barbarorum?
Ah nil memor Conſul tui
Nihil memor tuorum.
Nec eſt paterna Regia
Quo pergis: at rigenti
Concreta tellus frigore,
Quà ſibilant furenti
Alpina ſaxa turbine.
Ah ne quid immerenti
Riphaea laedant flamina.
Florem virentis aeui
Triuiſſe quae dementia?
Et regna per Sueui
Pellita rixas quaerere?
Vt Martis arma ſaeui
Viuo tepeſcant ſanguine?
Huc Criſpe curſus, auia
Huc verte ſigna Criſpe.
Quid regna vexas inuia?
Inter iocoſa vina
Hic feſta per conuiuia
Rixae ſatis calebunt.

SCENA

SCENA TERTIA

Conſtantinus Imperator.
Nutius. Chorus.

Imp. *AGe: quae labanti peſtis occultae notae*
Vultu vagantur?
Nun. *Pallet, igneſcit, color*
Non vnus errat: ſimilis attonito, modo
Exanimis albet vultus, amiſſas prior
Modo flamma vires reparat, & varia vice
Fugat, & fugatur oris ingenuus rubor:
Tum ſaepe tamquam ſperet, afflictam alleuat
Mentem renidens ore: poſt paullo, quaſi
Deſperet eadem, gaudio moeret breui,
Et dubia ceruix ore deiecto labat:
Addubitat, audet, ingemit, ridet, fremit.
Lacrymae ſequuntur: ſpiritum ex alto citat:
Impune verba fundit inſanus dolor;
Sine mente murmur vota taciturnum canit,

Nomenq́;

Nomenq́; Patris, nomen & Nati vocat:
Plurimus in ore Criſpus: ad Criſpum redit
Alienus error mentis: in Criſpo ſedet,
Omnes & vndas frangit ad Criſpum dolor.

Imp. *Non dubia ſigna mentis emotae canis.*
Illo recurſat animus eiectus ſtatu
Vbi vota ſanus ſaepe verſabat ſua.
Fauſtina Criſpum mente materna pium
Amplexa ſenſus priſtinos voluit furens.
Diurna corde vota quae vigili moues,
Nocturna reddit corde ſopito quies.
Quiſquam ne laetis credulum rebus dabit
Animum? nec aeſtu fluctuent quanto videt?
O vita fallax, fronte quam blanda tegis
Quantos tumultus? Nemini quicquam ſatis
Cautum eſt in horas: prima quae vitet timor
Quae prima Numen ſupplices poſcant preces.
Nato rogabam Neſtoris Genitor dies
Lætus triumphis: ægra nunc Coniux nouo
Terrore pauidum ſtringit ancipiti Virum.
Timeo, nec ipſe video, quod timeo: mei
Cauſam timoris ipſa quae miſcet metus
Praeſa-

Praeſaga mens ignorat. haud quid ſit ſcio.
Quae cauſa tantos concitat motus latens,
Olim haec apricum nacta, nequaquam eſt
leuis.
Inſtat procella foeda, cum vento tument
Tranquilla nullo maria. Regnator poli,
Et tu paterni Numinis viuax honor,
Qui nocte lucem, morte qui vitam ſeris,
Natos, Parentes, Regiam quaeſo aſpice:
Et quod pauemus inſcij, tandem amoue.
Cho. *Omnia vereri prouide, timidi eſt nimis:*
Nihil vereri prouide, ſtupidi eſt nimis.
Illum beatum iudico ſi quis pedem
Vtrinq; referens, ſede ſe media tenet:
Nec cuncta ſemper anxius miſere timet:
Nec diſſolutus mente nil vnquam timet.
Hinc ille ſeſe Regis inſinuat metus,
Momenta rerum pondere expendens ſuo.
Nec auferendam credidit vento ratem
Nimium ſecundo. ſaepe nautas inſcios
Ad ſaxa torquet aura, quae belle vehit.
Cum quid timendum deſit, hoc ipſum time.

SCENA QVARTA

Militum Manipuli ludibundi.
Criſpus cum Lictoribus
Laureatis. Chorus.

Mil. *INgens Aſſaraci Domus,*
Antiquum Iaſij genus
Verſo ſoſpes ab Ilio:
Buſtis Laomedontijs
Inſultent pecudes licet;
Cladi magna rependitur
Merces, & pretium eſt cinis:
Si dum Troica Pergama
Ignis vaſtat Achaicus;
Illo ex igne nepotibus
Maior Roma renaſcitur.
Nutrix optima Romuli,
Alba mitior impia,
Vrbis qualia culmina
Creſcunt lacte tuo? Duces
Quantos prole noua creas,
Diuis Roma fauentibus?
Quaeſitam meritis parem

Famae

Famae ſume ſuperbiam.
Te regnante nihil ſemel
Magnum terra videt, nihil
Amplum robore Caeſarum.
Priſcos enumerem Duces?
An mirer potius nouos?
Cedant priſca recentibus.
Magnis orta Parentibus
Proles maior ab integro
Semper Roma tibi venit.
Antiquos memorent Patres
Nati degeneres Patrum.
Vel quos vna Domus viros
Edat Flauia maximi
Haeres Nominis aſpice.
Quem Patri ſimilem dedit?
Quem Nato ſimilem dabit
Nunquam diſſimilis ſibi?
Mil. *Romae feſta dies eat:*
Fulgent ſidera purius
Frontem Virgine Delia
Proles Dardana cingito.
Criſpo Conſule vicimus,
Criſpo vicimus auſpice.
Lentis otia feriis
Criſpo Conſule tranſeant

Agros viſet & oppida
Labens aethere Fauſtitas
Gaudens tegmine candido.
Criſpo Conſule Pax volat
Gangen inter & aurea
Ripa conſpicuum Tagum:
Et qua Sole peruritur
Late diues Arabia:
Et qua pinguia paſcuis
Stringit rura Boriſthenes:
Qua Thetis vetat vltima
Terrae brachia porrigi.
Quicquid Sol oriens videt:
Cernit quicquid & occidens
Criſpi perdomuit labor.
Criſpo Principe quis ferae
Motus horret Iberiae?
Quis quae vulnera dirigunt
Parthi cum ſimulant fugam?
Quis, quae ſpicula deſerunt
Neruos certa Cydonios?

Cri. *Submitte faſces Lictor, & Romae ſacros*
Verere vultus: Vrbis aſpectum cole.

Cho. *Accurre Roma: Conſul en tandem tuus*
Adeſt Parentis Criſpus accitu redux.

Cri. *Optata tandem tecta, Romanas opes,*
Limen

Limen paternae ſedis, aequatas domos
Caelo Quiritum cerno. Salue Gentium
Regina tellus, Imperi vertex ſacri.
O cara ſalue Roma, quam tanti eſt mihi
Hoc capite tegere. tibi meum hoc ferrum ad latus,
Scis ipſa, ſemper militat. tu me facis
Auidum cruoris exteri, Patriae exulem.

Cho. *Spectata memoras columen o Romae inclytum*

Cri. *Adeſte Ciues vndiq; & laeti meo*
Pendete collo. fructus hic veſtri breuis.

Cho. *Inuicte ſalue Criſpe poſt multos mihi*
Remiſſe ſoles: Criſpe ſolliciti metus
Et ſpes ſodalis.

Cri. *Moris antiqui vetus*
Salue ſodalis: ſtudia praetextae ſimul
Agitata, numquid pube primaeua vigent?

Cho. *Senuere Criſpe. prima langueſcit cito*
Puerilis aeui fama ſublabens ſitu.

Cho. *Tu ne ille Ductor, cuius aſpectum prece*
Superos emaci Roma iampridem rogat?

Cho. *Fortem ne teneo dexteram? video omnibus*
Petita votis ora? quando deſinent
Pro te timere? nempe ni talis fores;

Non inuiderent Hoſtibus Ciues ſuis.

Cho. *O multa Ponto, multa longinquo ſolo*
Perpeſſe Conſul. Patriae ecquando tuae
Frui licebit libere, quo tam diu
Hoſtes fruuntur inter armorum ſonos?

Cho. *Aquilas Latinas horruit trepidus Scythes:*
Horruit Alanus: fulmen expauit tuum
Metuens Canopus: diues & Ganges tuos
Didicit triumphos, didicit & diues Tagus.
Quacumq; Pontus aperit & Tellus viam,
Quacumq; curſum Pontus & Tellus negat,
Oenotria ſequitur Criſpe te Virtus Ducem:
Te pace parta nulla componit quies.

Cho. *Te bella tot diuerſa, te caſus vagum*
Egere tanti: iura tu ferro tegis:
Tu pacis author, pace tu ſemper cares,
Sine fraude profugus, hoſpes externi ſoli,
Aliena conſecutus, excluſus tuis:

Cri. *Mittantur iſta. bella bellamus Patris,*
Authore quo vel cadere praeclarum eſt mihi.
Non quicquid Oriens virium, quicquid parit

Occiduus orbis, horream: denſo ſonet
Pulſata Tellus equite: nudatis fremant
Acies in armis: Regna conſpirent licet:
Iubeat: tonantis fulmen excipiam poli.
Iubeat: ſubibo turgidi Ponti ſinus,
Lybicaeq; ſyrtis horridum intrabo fretum.
Iubeat: quod eſſe maximum reris malum.
Patria carebo miles externus Patris.
Imperia Patrum auſpicia Natorum optima.
Virginis an aras cernimus? caſtae iuuat
Numen vereri Matris. acceptae memor
Miles ſalutis redde votiua prece
Meritos honores.

Cho. *Finiat Virgo tuos*
Opta labores.

Criſp. *Virgo quae poſcam docet:*
Authore dignas ipſe concipiam preces.
Tuos pudores Mater, & partus tuos
Vtriusq; Gentes Solis auditos canant.
Per te reductus regnet in terris amor,
Per te pudor, per te decor, per te fides,
Per te voluptas caſta, conſenſus pius.
Ferrum teratur ruris innocua manu.

Mites in vſus falcis immites faber
Diffingat enſes: alta pax vrbes alat.
Pietas, Honeſtas, Amor inoffenſo pede
Populos pererrent. ſceptra violenta excidant:
Antiqua placeant iura: pellantur ſtupra,
Et prole ſimili ſancta laudetur nurus.
Tua regna Virgo nil niſi ſanctum decet.

SCENA QVINTA

Conſtantinus Imp. Criſpus.

Imp. H*Anc fida, famulae, turba, dum ſe ſe dolor*
Paulum remittat, Regio inuitam thoro
Cohibete, nequid inſolens peccet furor.
Refouete gelido latice tabentes genas:
Anhela flammis ora momento leui
Euentilatae frigerent aurae vndiq;.
Video ne cari capitis, & magnae iubar
Regale mentis, frontis auguſtae indolem?
Specimen ne cerno Caeſaris? cerno thoros,
Hume-

Humeroſq́; magnos, nobilem & ferro manum?
Accede Nate, iunge complexus pios.
Diu cupitos affer amplexus Patri.
Exurge remoue pedibus inuictas manus:
Praecinge potius brachijs collum Patris.

Cri. *O Genitor exoptate tam cupide mihi*
Vnica meorum ſumma votorum Pater.

Imp. *Vt te recepto gaudio pectus labat?*
O quantus animis, qualis aſpectu redis
Sidus Latini nominis, vindex togae,
Tutela Patris, robur & Romae vnicum!

Cri. *In te redundant iſta, quae memoras Pater:*
Dum noſtra laudas facta, commendas tua,
Laudes parantur cuius auſpicijs meae:
Aut ſi profundis prodige tantum decus;
Laudibus abundas, pace quod liceat tua.

Imp. *Quae digna tantae dona virtuti rear*
Aeque rependi? Roma non ipſa eſt ſatis:
Nec terra tantam Nate virtutem capit:
Non quicquid ingens Nereus fluctu lauit:
Non quicquid ambit Solis aeternus labor:
Sed ipſa virtus prima diuitijs ſuis
Opulenta meritis aequa praeclaris parat:

Tum

Tum Rector *Orbis ipſe virtutum* Parens
Patrijs *in aſtris luce decorabit noua:*
Tum Fama terris fuſa virtutum memor
Diuturna (ſi quid vſpiam in terris diu eſt)
Monumenta ab ipſo cinere narrabit recens.

Cri. *Placuiſſe tanto praemium eſt ſummum* Patri:
Huc quicquid addis Genitor, eſt votum citra.
Placeam: *remittam ſceptra terrarum libens:*
Hanc nulla nobis auferet mentem dies.
Me vel propinqui pone ſub Solis rotis,
Vbi nulla campis arbor aeſtiua virens
Recreatur aura: pone quà plauſtris domos
Indomitus agris Bructerus latis vehit:
Me nulla tellus, nulla degenerem dies
Arguet. ab Ortu Zephyrus afflabit prius:
Nabatheus Eurus diuitem inuadet Tagum:
Albim Canopus, Sarmatae Nilum bibent.
Tu digna quaeris dona, quae reddas mihi:
Ego iam recepi: munus hoc dignum puto,
Licuiſſe tanti iuſſa Genitoris ſequi.

Si

Si das merenti dona virtuti Pater;
Iube: dediſti: iuſſa pro donis puto.
Poſt iuſſa ſi quid bella victori paras;
Iterum iubendo bella victuro dabis.
Parere poſſum, debeo, exopto, ſcio,
Et liceat, oro. ſumma non timeo aggredi:
Non ima tanti iuſſa dedignor Ducis.
Si Genitor es; permitte: ſi Dominus, iube,
Tuis vt aeuum ſeruiat ſceptris meum.
Quodcumq; nomen ſuſtines, ſoleo & ſcio
Dominum, Parentem, Caeſarem, Regem, Ducem,
Timere, amare, colere, venerari, ſequi.
Imp. *Lucis repertor aureae rerum Parens,*
Et tu paterni numinis vindex Deus,
Romana nutu Regna qui torques tuo,
Si prole tanta ſceptra nituntur mea;
Nunquam verebor; cuncta coniurent licet
Trepido tumultu Regna: non ſi Gadibus
Iungant remotis Memnonis Reges opes:
Non ſi Cheruſcos alteros Memphis trahat.
Hos Nate mores, indolem hanc ſemper gere:
His nempe Criſpe moribus Caelum patet.

Nunc

Nunc ad vocantem confer Auguſtam pèdem.
Optatus ille portus aerumnis ades.
Et te triumpho, & craſtinae pompae appara.

CHORVS

O Sator Mundi, columenq́ praeſens
Chriſte defenſi Moderator Orbis
Saecla qui ducis, ſtabiliq́ rerum
Fine coerces.
Praeſes o Regum, dominaeq́ Romae
Flauiae Genti proprium precamur.
Sidus hoc faxis, Iuuenemq́ magnae
Laudis egentem.
Viuat hic mentis Iuuenis paternae:
Hic puer ſeptem domitor Trionum:
Ductor hic felix, Helenaeq́ magnae
Caſtus Alumnus.
Viuat & Patris rapidum ſequutus
Caeſaris fulmen properet triumphos:
Perq́ non multis iter inſtitutum
Aequet honores.
Ceteris maior, tibi Ductor impar,

Profe-

Proſerat toto tua ſigna Mundo,
Supplici Victor placidus, frementes
Acer in hoſtes.
Auſter hàc nimbos glomerat ſonoros:
Tangat hoc armis latus: hàc coruſca
Diuitem late metuendus haſta
Turbet Hydaſpem.
Quaq; concretum mare praeliantes
Suſtinet turmas glacialis orae
Quaq; Sol curru rediens propinquo
Inficit Indos.
Siquid eſt Mundi, generiſq; noſtri
Terga poſt Calpes, fremitumq; vaſtum
Nerei: ſiquid gemit aeſtuoſo
Verbere Ponti;
Viſat huc felix Aquilamq; ſaeuam
Criſpus attollat, dominosq; faſces:
Hic ſimul Romae, ſimul hic ſalutis
Signa locentur:
Vt tuum terris memoretur iiſdem
Nomen, excerpſit Puer vnde laurum:
Nec magis Romae tibi quàm tremendis
Fulminet armis.
Sed tuas artes Puer ante laudet:
Aequus vt ſummis foueat minores,
Condito telo melior togati
Miles

Miles honeſti
Monſtra non Aulae noceant bilinguis,
Liuor & parcat Puero immerenti
Feruidae bellante prior iuuentae
Opprimat ignes.

Finis Actus Secundi.

ACTVS TERTIVS
SCENA PRIMA.

CRISPVS.

QVAE me nefando ſcelere contactum procul
Rapido procella turbine abreptum auferet?
Tantum ne facinus hauſerim? tantum nefas
Prope me fuiſſe, criminis tantam luem?
Licet execrandi facinoris culpa vacem,
Et aure dura excluſerim infandas preces.
Licet impudicos ſoluerim amplexus pauens,
Et foeda fugiam tecta; ſum foedus tamen,
Quod ſceleris aures pepulit inuitas ſonus:
Quod vix reuelli corpori admotas manus:
Audere quod quae facinus infandum foret,
Audire ſum coactus. Vt tantum nefas
Elapſus euitauerim; hoc magnum eſt nefas
Tam prope fuiſſe. proxima flagro face,

Igna-

Ignarus, inſons, integer, ſi ſum tamen.
Vt non perurat fulmen, afflatu nocet:
Vipera venena nulla ſuffundat licet;
Nunquam per artus innocens errat tamen.
Quam pene peſtem labis exhauſi miſer?
Horrore quatior. membra labeſiunt metu:
Attonitus horret animus, exanguis tremo,
Quod tam propinqui ſceleris accepi notas,
Pius eſſe dum volo. Summe Regnator poli
Haec ſcelera lentus ſuſtines, lentus vides?
Ecquando triſida fulmen exiliet face;
Si nunc ſereno nubilo cingis diem?
Per me rubenti dextera miſſum Pater
Tranſadige telum, pectus hoc igni crema.
Si dubia fulmen librat ambiguum manus.
Sum nocuus ipſe: vindices nubes tonent.
Placui Nouercae: meruit hoc toruus rigor,
Hoc efferati Militis vultus truces?
Ego ne pudendis dignus incaeſtis? ego?
Materia facilis Criſpus? o fruſtra pium,
Toruumq́ue fruſtra filium: o miſerum Patrem,
O tecta moeſta Regiae, ô Phaedrae quoq́ue
Fauſtam pudendam, o ſaeculi monſtrum tui

Foemi-

Foemina Nouerca peius, o labem, o luem.
Quas Roma Phaedras, Roma quas Circes alis?
Quae nam iſta regio? Criſpe quin propere hinc fugis?
In pace bella, barbaros nactus domi?
Modo fortis inter arma, nec victus pudor,
In pace pene dexteram victus dedit.
Meritus triumphos inter hoſtiles metus,
Pene in paterna lauream amiſt domo,
Partamq; palmam praelijs fregit quies.
Fuge Criſpe patriae, imo Circeae domus
Otia, paternis exul à Regnis procul,
Vbi terror animos acuit, vbi Martem ciet
Clangor tubarum, fulgor vbi ferri micat.
Integer amoris hactenus foedi pudor
Rigeſcat: armis pectoris partum decus
Retinebis armis. Roma fugientem vide
Quem non videret hoſtis. o Patria. o Pater.

SCENA SECVNDA

Eunuchus. Conſtantinus Minor Conſul.

Eun. *FVgit ſagitta citius excuſſa ferus:*
Rapitur procellae ſimilis inſanae procul.
Tenemur. aſtu culpa Reginae nouo
Veletur vltro: ſola quae ſupereſt via.
Scelus tegatur ſcelere. cur ſegnis ſtupes?
Quid expeditum & facile conſilium diu
Torques? quid haeres? ſerus eſt facti pudor.
Aude anime: vires recipe: meditatum ſcelus
Qua licet adurge: teſte cum facinus vacat;
In innocentem culpa transfertur bene.
Vltro retorque crimen: alienum nefas
Regeratur ipſi: tuta per fraudes via
Solet eſſe multis: ſceleris is poenas dabit,
Quemcumq; ſceleris tangit incoepti pudor.
Capitale crimen eſſe finitum ſolet,

Non

Non inchoatum: culpa quae nouit modum,
Secura raro, tuta non vnquam fuit.
Primi nocentes occupent, ſi quid cauent.
Impunitatem criminis crimen dabit:
Maiora magnum ſcelera tutantur ſcelus:
Extrema melius vulnera audaces mouent.
Tuto mouetur remedio cum quid caret.
Adeſte Ciues: ferte populares opem
Accurre Roma: facinus infandum, nouum,
Inſolitum; inauſum, immane, truculentum, efferum:
Contaminatae Regiae ſpolium rapit
Impurus, impudicus, inceſtus, ſtuprum
Caſtae Parenti Natus egregius tulit.
Ipſam trementem, & turbida implicitam coma,
Et aduolutam genibus intento ſuper
Violentus enſe terret, & rapto piae
Pudore Matri ſpiritum miſerae eripit.
Currite: inhibete, ſpolia ne bina auferat
Vitae & pudoris pariter: en praeceps abit:
Abit impudicus raptor. en telum, en clamys:
Pignora reliquit ſceleris. o coenum, o lutum

Con. *Quae vox ad aures aduolat. Lictor gradum*
Adde. quis in Vrbe ciuicos miſcet metus,
Spectante me, me Conſule? I, turbam amoue:
Sentiat hic hodie contumax faſces meos.

Eun. *An concitato Conſul accurrit gradu?*
In tempore ipſa reſpicit miſeros ſalus.
Succurre Conſul Regiae: optato aduenis.

Con. *Satis ne ſaluae? ſare: quo res in loco eſt?*

Eun. *Obſeſſa: deſtituta, direpta eſt domus;*
Vexata Mater, Genitor illuſus, pudor
Ereptus: aegra Regia, imperij fides
Labefacta: ſanctae iura pietatis iacent.
Quod te per ipſa iura pietatis precor:
Per quicquid eſt mortalibus ſancti vſpiam,
Succurre: Romae Caeſarem, Regem Patri,
Natum Parenti, Conſulem Ciui proba.
Paterna Conſtantine vindicta eſt tua:
Romana faſces ſcelera contingunt tuos.
Conſul tuere Patriam, Natus Patrem.

Con. *Sceleris quis author? edoce.*

Eun. *Diſces domi.*
Iam perge quaeſo: perge fer miſeris opem:
Solare Matrem, & morte de media eripe.

Bene

Bene habet. reuixti Fauſta: par irae venit
Liuor miniſter: adiuuat Natus furens
Saeuae furorem Matris: inuidiae impetus
Odij eſt ſatelles: ipſa ſi cuperet Salus
Non hunc iuuaret. fraudis alienae reum.
Orata cauſa eſt. noſter Hic pridem ſcelus
Aliquod coquebat: ſceleris inuenit locum.
Inuidia ſtimulis atra quem ſaeuis fodit
Meritis minorem, deſidi natum togae,
Et oſcitantem. ſegnis hic nunquam dies
Nobis abibit. Matris aequales faci
Noui furores Filij: iungunt opes
Amor, ira, liuor: poſſe quid dicam ſequi?
Flammasq; & enſes & neces, & fulmina.
Matrem, Nouercam, faeminam irritat dolor
Turpis repulſae. vicimus victi Phryges.
Foemina vel vna ſceleris eſt omnis capax.
Quid laeſa faciet fraude concepta triplex?
Matris, Nouercae, Foeminae? quicquid vocas
Matrem, Nouercam, Foeminam, monſtrum, luem,
Furiam, procellam, turbinem, Fauſtam vocas.

Nil leuius illa: Foeminae vt mores ſcias.
Lybicae procellae obuerterim naues prius,
Aut vbi Malea corripit Pontum *ſequax,*
Aut vbi C*arybdis incitum longe ſalis*
Aequor reſorbens vortice intorto vomit.
Iam ne quid aequi Natus alienus ferat,
S*atis mouebat Mater, & ſceptris manus*
Aſſueta, Matrisq́ animus impenſe ſuos
Fo*uens, in alium ſponte naturae imminens.*
Quod ſi Nouercam poſſe Priuigno *putas*
Beneuelle cuiquam; poſſe per ſalſum quoq;
I*nnare montes mobiles* P*ontum putes.*

SCENA TERTIA

Fauſta. Conſtantinus Conſul.
Eunuchus.

Fau. P*Ermitte mortem Nate. quid fruſtra es pius?*
Eun. *Res geritur intus magna: per fraudes gradus*
Fit fraudis: vltro crimen inſonti parat.
A*ccincta ferro* F*auſta diſtricto furit.*

Quaſi

Quaſi certa lucis rumpere inuiſae moras.
Fletu rigantur ora ſimulato: decus
Turbatur omne frontis abſciſſus iacet
Humeris amictus: vulneri pectus patet.
Ornatur omni fraus nouercalis dolo.
Haec me magiſtrum quaereret? docta eſt ſatis.

Pau. *Concede mortem Nate, ſi vere es pius.*
Licuit pudicae lucis vſura frui:
Pudore victo cauſa viuendi perit.

Con. *Ablatus, haud ereptus inuitae pudor*
Facit impudicam Mater. indignam notam
Intaminata mente ne falſo indue.
Innocua viuas: exuas ferro manus.
Melius litabit crimini infando ſcelus
Qui fecit: haud coacta quae ſcelus eſt pati.
Arcete Famulae dexteram: mentem alleua
Mater: pudoris priſtini ſenſus voca.

SCENA QVARTA

Conſtantinus Conſul. Senator.

Con. *ETiam ne noſtris clarus exuuijs eat*
Laniſta foedus? Regiam incoeſtis domum
Macularit audax? iura Mirmillo thori
Foedarit? Aulae illuſerit? Matrem, Patrem
Natos pudenda labe turparit, Duces
Romae, Nepotes Caeſarum, Diuum genus?
Quid niſi feroci Militum fidit manu
Lixa impudicus? Hoſtium clades domi
Reponit? Orbis Regiam praedam ſui
Ducit furoris? diripi Romam placet?
Thalamos adiri, Caeſarum frangi thoros?
De plebe ſtupra reſpui? Reges peti?
Et à Britanno reſpui, a ſeruo peti?
Impune ſcurra ſceptra diuexet mea?
Regnis inultus ſpolia de noſtris ferat?
Animo ſupino ſorbeam tantum nefas,
Tam

Tam inſigne tam palmare? riualem Patris:
Ludibria Lixae: pellicem Matrem: notam
Generis: Parentum dedecus: labem domus:
Serui triumphos: hoſtium riſus: luem
Regni: pudores Regiae: luctus meos?
Vt ſcurra tantum vulnus huic Homini imprimat,
Inuulneratus ipſe, ſecurus ſui,
Et ſe triumphis efferens? non, ſi Ducum
Sunt aliquid odia. tota fraternis minis
Vndiq́ coactis gentibus Tellus ſtrepat.
Sit Patria *pretium: cauſa bellorum* Parens:
Praemia probantur: cauſa nequaquam placet.
Sed occupetur. Roma commiſſas Ducum
Aquilas furentum cernat: equitatu leui
Latina frangi prata: iactari faces:
Corruere ferro templa: conſtratum tegi
Sub ratibus aequor. quicquid immiſſis Socer
Alpibus in Vrbem quicquid inuexit Gener,
Vbi Roma Mundi diſtrahi queſta eſt opes,
Et ſe Philippis obrui, Fratrum manus

Iterum

Iterum reponant mutuis odijs. furor
Dabit arma : Roma praemium ; cauſam
tus : Parens :
Orbis theatrum : iniuriae vires. bonum
Immane Regnum eſt, clade ſit partum licet.
Imperia pretio quolibet conſtant bene:
Auro aeſtimantur cetera ; auro veneunt ;
Romana ferro. ad Regna per clades eas.
Manu gerenda ſceptra rapiantur manu.
Diſſidia Fratrum bella fraterna explicent.

Sen. *Te nulla fama?*
Con. *Fama priuatos regat*
Libido Reges.
Sen. *Numinis nullus metus?*
Te nulla pietas, nullus abſterret pudor?
Con. *Priuata vitae decora priuatis canas:*
Nos alia quaedam Principes Virtus decet
Sen. *Pietate Patriae Regna retinentur bene,*
Con. *Timore melius.*
Sen. *Sceptra violenti Ducis*
Diuturna non ſunt.
Con. *Roma victores timet*
Submiſſa bello.
Sen. *Roma victores amat*

Pietate

Pietate victa.

Con. *Contigit cui vis amor:*
Non niſi potenti terror.

Sen. *Inuiſum bonum*
Nec ſtabile Regnum *terror infidus male*
Vi continebit.

Con. *Nempe cui friget manus:*
Deſpectus enſis perfidos fidos facit.

Sen. *Multos timebit ille, quem multi timent:*
Et quos fideles reddit infenſus metus;
Vere fideles eſſe ne falſo putes.
Pietate nata ſceptra tutatur fides.
Commune Regnum *laude priuata ſedet:*
Commune nomen eſſe pietatem putes.

Con. *Parere mauult, eſſe qui mauult pius.*

Sen. Regnare *non vult, eſſe qui inuiſus cupit.*

Con. Regale *nomen viribus* pollet *ſuis.*

Sen. Populare *tolle: regium nomen ruit.*

Con. *At Diuus Vrbe Caeſar oppreſſa negat.*

Sen. *Vulneribus idem* Caeſar *exhauſtus docet.*

Con. R*egno relicto poſteris;*

Sen. *Vita hoſtibus*

Con. P*erfunctus Orbis* Rege:

Sen. *Defunctus viro:*

Con. *Adeptus aras Ciuium aſſenſu pio*

Sen. Exutus *aris lege meliori ſenum*

Inuidia

Con. *Inuidia paucis parcit.*
Sen. *In paucis habe,*
Quos Patria ſtudio grata populari colit.
Sceleris ſub ictum Roma fraterni duos
Duces, & acies Vrbis vnius dabit?
Haec ampla tecta, hoc culmen auguſtum Imperi,
Hanc Orbis arcem dirues ferro? potes
Delere Mundi columen, hanc Vrbem potes?
Et ante perdes, rapere quas optas opes?
Eruere vis, tenere quod Regnum expetis?
Haec quae libido? Patriam, vt fiat tua,
Nullam eſſe malle? quale tu bellum putas,
In quo precari Roma non vobis queat,
Nec imprecari quidpiam? Quid vos vocet?
Ciues, an Hoſtes, arma ſi ſumi placet?
Hoſtes? at Vrbis arma Romani gerunt.
Ciues? at armis Patriam infeſtis petunt.
Vinces? dolebit Roma. vinceris? gemet.
Duces ſequetur? ipſa prodetur ſalus.
Duces relinquet? ipſa prodetur fides.
An vota nuncupabit, vt Numen tibi
Faueat benigne? Roma ſed Criſpo ſtudet.
Vt faueat illi? Roma ſed debet tibi:

Vtriq;

Vtriq;? vires diſtrahi cernet ſuas.
Neutri? ſuorum clade moerebit Ducum.
Sibi? ſed eſſe grata vobiſcum rogat.
Patrii: ſed ille publicae cauſae fauet.
Omnibus? at iras omnium exauget dolor.
Nullis? at Orbis columen auguſtum occidet,
Et Vrbe nixa generis humani ſalus.
Occaſus igitur generis humani placet,
Vt expietur Iuuenis vnius ſcelus?
Et odia, Fratris clade ſaturentur tua?
Placare quaeſo: ſpiritus froena truces.
Placare Conſtantine pietati refer
Animum relictae: ſiste praecipitem impetum:
Publica dolorem cauſa priuatum regat:
Cedat ſaluti Ciuium proprius dolor.
Te Roma ſupplex, Patria te moerens rogat,
Te ſcelere Tellus feſſa, te Mundi ſalus.

Con. *Vt execrandi facinoris nullas ferat*
Poenas nefandus Frater? vt ſemper feram
Dedecus inuſtum nomini?

Sen. *Poenas dabit*
Frater nec vno vindice, aut vno die:
Ne metue: poenas fraudis expendet graues:

Tan-

Tantaſq; quantis ira ſatietur tua.
Quicumq; fraudum conſciam mentem gerit,
Et impeditus ſcelere ſe teſtem pauet,
Iudex, & index, tortor, & noxae reus,
Idem tribunal mentis horreſcit ſuae,
Salutis exſpes, aeger, afflictus, miſer,
Omni pudore naufragam vitam exigit
Inter ſceleſtae mentis aſſiduos metus:
Non ſomnus illi, menſa non curas leuat:
Non veſtis auro picta non gemmis rigens:
Non quae tumultu tecta famulari ſtrepunt;
Vndaſq; populi latera glomerantis vomunt:
Licet aſſeclarum ſepiant turmae latus:
Licet arma circum Miles addenſet; poteſt
Fortaſſe tutus eſſe, ſecurus nequit.

Con. *Antiqua dicta trita ſapientum ſcholis*
Memores, vbi crimen ſceleris aſſueti modus
Terminat: & iram lentus extimulat dolor.
Inuſitata crimen inſolitum luant
Supplicia: ſummam pœna par culpam premat:

Vindi-

Vindicta magnis magna ſtatuatur reis.
Vexata Mater, nomen illuſum Patris,
Turpata ſpecies Imperi, & Regni decor
Nimis eſt acerbum facinus: hoc ferrum, hoc faces,
Datus hoc viciſſim diluat Fratrum *cruor.*

Sen. *Si tanta froenos ira non vllos capit;*
Nec tibi litare Frater immunis poteſt.
Poenas per omnes fraudis indignae reus
Rapiatur vnus: vnus exoluat ſcelus
Qui fecit: armis Frater abſiſte impijs:
Pia Regna nullo ſcelere maculata obtine.

Con. *Si bella ceſſent; ille cui poenas dabit?*

Sen. *Matri, Parenti,* Regiae, *Romae, Tibi.*

Con. *Qua fraude captus, viribus victus quibus?*

Sen. *Se teſte captus, viribus, victus fori.*
Sunt *ſancta legum iura, Romanum eſt forum:*
Arbitria Patris: exigat poenas Pater:
Maculae paternae patrius attingit dolor
Proprie Parentem, *& labis acceptae pudor.*
Patrium *ad tribunal deferas cauſam Patris.*

Con. *Quid ſi paterni iura detrectet fori?*

Pacata

Pacata Miles iura violentus ferat?
Sen. *Si iura pacis Miles irridet ferox;*
Rapiantur arma. Militis Miles nefas
Iuſſu Parentis vindices, vltor Patris

SCENA QVINTA

Artemius cum Militibus.

T*Repidus quis aures vulnerat rumor meas?*
Criſpum pudore Matris extorto fuga
Quaerere ſalutem? Criſpus hoc tantum nefas?
Haud ſimile veri eſt. Signifer ſignum ocyus.
Claſſes Cohortes, ferte, quo fertur, pedem.
Armis tegatur Iuuenis infelix pijs.
Si vera culpa noxium aſpergit Ducem;
Nos deprecemur ore: ſi falſa eſt; manu.
Hac ſequere, propere Miles addenſa gradum.

SCENA

SCENA SEXTA

Eunuchus. Conſtantinus Conſul.

Eun. *NOn ego vetuſtis nomen à Ceris traho*
Obſcurus haeres: ſtirpe nec clara ſatus
Per ſceptra Regum mittor, & trabeas Ducum.
Si quaeris ex nepote quem patrem patris
Tertius ab illo cenſeam; mihi non liquet.
Auos, & Atauos, generis & quicquid retro
Veteris meorum eſt natus ex ipſis minor
Adhuc requiro, laude nec gentis mea
Nouitas colorem ducit alienum decus:
Nec me parentum merita, nec tituli efferunt:
Sed propria Virtus, nata mecum ſcilicet,
Moritura mecum. genere qui turget ſuo
Aliena iactat. ipſe poſtremae notae
Seruile nomen, quidlibet fortis pati:
Simulare quiduis gnarus, & fraudum celer

Opifex, & omnis offici ad tempus capax,
Verſare curam callidus mentem & vagam
Modo huc, modo illuc flectere instructam dolis:
Virtutis idem ſuaſor, & vultu tenus
Seruire doctus tempori, & ſcelerum ſciens:
Quem ſtemma nullum, ſtigma ſed multum notat,
Praeſens ſalutis dicor Auguſtae Deus.
Hoc eſſe noſtrae pulcrius ſorti puto,
Claro tumentes genere Romanos Duces
Vel fraude, vel virtute ſeruari mea;
Quam ſi ſuperba ſceptra Pelopeiæ *domus,*
Aut ab vetuſto nomen Aſſaraco geram.
Certe pauentem crimen Auguſtam ſuum,
Et impudicae mentis agitatam aeſtibus,
Iam fluctuantem, & naufragam, & dubiae ſpei,
Et mentis inopem, morte de media dolo
Eripuit huius dextra ſemiuiri Phrygis.
Nunc mihi, quod vnum reſtat, vrgendum eſt ſcelus.
Vt hic laniſta, quando praecipiti in loco
Deſertus, vltro pronus ex alto imminet;
Prematur, incitetur, impulſus ruat.

Ne

Ne ſi reſumtis viribus Miles ferox,
Vt nutat, anceps figat in tuto gradum
Hoſti timendus: antequam fixo pede
Premat, opprimatur. fraudis qui crimen ſtruit
Prima anteuertat tempora, & tutas moras,
Ne ſe retexat ipſe per ſpatium dolus.

Con. *Bene habet: peractum eſt: ſceptra fundaui mea*
Haec vna crines laurea vincit dies.
Stabilemq; pacis ſancit aeternae fidem.
Ante hac inanes Caeſaris geſſi notas,
Vacuumq́; nomen Regis, & partes Ducis
Sine Rege, ludus hoſtis & Romae ſimul.
Tandem laniſta fortis in noſtras manus
Venit, & armis venit excuſſis quidem.
O me beatum, o Caeſarem, o Agamemnonem,
Ducum o Tyrannum, o Conſulem, o Regem, o Deum.
Vix bene quod intra pectus exundat, capit
Animus tumore gaudium elatus nouo.

Eun. *Supereffluentis gaudij ſenſu hic Puer*
Deſipit, & ardet aemulo afflicto inſolens.
Adibo, ne quid ebrij peccet calor

Praepoperus. *Orbis Rector, Hectoreum genus*
Inuicte ſalue Caeſar & terror Ducum.

Con. *Nunc terror, ante riſus, & Lixae iocus*
Magniq́ imago nominis.

Eun. *Virtus aim*
Latere preſſa maior inuidia nequit.
Merſes profundo, pulcrior ſolito emicat.
Luctaris, ipſis ducit ex damnis opes.
Facinus feroces impetus primos habet:
Idem ſeneſcit facile, ceu flammae vapor:
Virtutis eſſe robur inuictum ſolet:
Et nocte promit maius ac maius decus.
Tandem Laniſtae ceſſit immanis furor?
Tandem reſedit? dexteram tandem dedit
Inuidia? teq́ Roma meliorem colit?
Conſilia Regum ſcire ſi ſeruos decet;
Quo genere poenae ſpiritum impurum expuit
Mirmillo foedus? ſceleris an poenas dedit?

Con. *Dabit Parenti iudici.*

Eun. *Non dum dedit?*
Actum eſt. Parenti iudici nunquam dabit.

Con. *At mox aperto iudicum & legum fora*

Inten-

Intendet ipſe Iudicis fulmen Pater.

Eun. *Mitis ſeuero Iudici obſiſtit Pater.*
Parentem eumdem & Iudicem nemo volet,
Qui iure noxam perſequi laeſus volet.

Con. *Senſum Parentis hoſtis oppreſſit dolor,*
Per gemina qui nunc ſcelera crudeſcit Rei:
Qui militari Pube glomeratus pedem
Intulit in Vrbem ſcelere geminato impius,
Laeſo pudore Matris, & Regno Patris.

Eun. *Ne Caeſar erres: ira langueſcit cito:*
Patriaeq; mentis detumet poſitus furor.
Vel has ſeueri Iudicis lentas moras
In ſcelere tanto, poſt truces Regis minas,
Redeuntis eſſe ſigna pietatis reor
Per iſta ſe ſe effugia diſpergit dolor,
Natura cum recurrit: has quaerit vias;
Vbi ſe receptat pectus ad mores pios.
Optat ſeueri nomen, irati fugit.
Si vera quaeris; corda paulatim labant:
Et ipſe ſe ſe fractus extenuat tumor
Per mitiora verba: cum iuſtas dolor
Vires remittit, laeſus ad mores redit.
Quid ſi per omnes vita virtutum gradus
Traducta Nato mitiget ſaeuum Patrem?
Si quae per ipſos Iudices errat Rei

Gratia recurſet Ciuium ſtudio potens?
Species honorum? tertijs iam faſcibus
Notatus annus? perq; Natorum indolem
Acti curules? nobiles ferro manus?
Gloria triumphis nixa, terrarum fauor:
Domitae ſecundis praelijs gentes ferae:
Criſpo Senatus deditus: Romae Fides
Spectata, victor Miles adiunctus Duci:
Praeſidia Plebis: vota populorum omnium?
Quid ſi, quod aiunt eſſe facturam, prece
Criſpi, paternum pectus expugnet ſoror?
Quid ſi Nepotis Auia propugnet caput
Helene precando? & filium flectat Parens?
Auiae querelas ſpernis? an blandas preces?
Ego nec Gemellae. Supplices quantum potes
Helenas ab Aula ſummoue. arcenda eſt Soror
Praecipua: moeſtae ſqualor ob ſexum miſer,
Ob orbitatem iuſtus, ob cauſam pius,
Ob dignitatem blandus, ob ſenſum efficax
Quamuis rigentis pectus infringet Patris:

Ad

Ad genua ſupplex procidet: fundet comas:
Imbri rubentes eluet ſalſo genas:
Meditata crebro verba ſingultu exprimet:
Deniq; Gemellum Gemina ſeruabit ſoror,
Orbata, deſtituta, ſolitaria,
Miſeranda Virgo, flore primaeuo decens.
Si forma ſupplex, caſta praeſertim rogat;
Expugnat. *illam machinam prudens caue.*

Con. *Profare, quo nam praeſtrui poſſit modo*
Aditus Gemellae ſupplici ad mitem Patrem.

Eun. Con*ſilia velox praeripe, & primas moras.*

Con. *Iudicia properem iuſſa, dum longe eſt Soror?*

Eun. Prae*ſtiterit: abſit dummodo Iudex Pater.*
Pugnes id vnum. iura nec laudans fori,
Aulae reſoluat: ipſe decernat domi
Dum feruet ira pectus: hoc Regem decet.
Si crimen Aulae iure populari inſequi
Volet; Patronus *eſſe ne cauſae velit.*
Rem mandet alijs: abſit. hoc pulcrum eſt Patri.
Sin ipſe Quaeſtor: ipſe Moderator Fori
Pater eſſe geſtit; proximus ſupereſt labor.

Demens quidautem haec diſputo? hoc vero eſt nihil,
Seruile tantas res nec ingenium capit.
Con. *Expone quid ſit, quod premis.*
Eun. *Nugas ago.*
Con. *Effare, ne te cogat admotus dolor.*
Eun. *Nullo dolore noſtra cogenda eſt Fides.*
Quamquam prematur melius hoc; dicam tamen.
Ipſum ambiendum nempe Conſilium puto,
Et aſſidentes Iudici ornandos Senes;
Ne qua forenſi gratia floret Reus;
Cuniculis attentet occultis forum.
Quod prouideri conuenit: ne quos Pater
Cauſae aduocarit Arbitros, teſtes tui
Dedecoris ille reddat vrbanus fauor.
Nec temere tantam tranſigi cauſam decet.
Accenſa ſtudia Plebis in Criſpum vides,
Procerum, Senatus, Gentium, Romae, Patris.
Con. *Tu quos vocari Iudices tutum putas?*
Eun. *Res ipſa loquitur. ipſe quos fidos putes.*
Nattas Stalenos, aſſeclas veteres Aui
Con. *Reliquos forenſes vultures, Gracchos, Macros;*

Fabioſq;

Eun. *Fagioſq; Braſſicaſq; Bulboſq; allegas,*
Qui ſi palato durius reſponderint;
Con. *Aſperge guttam: nil erit conditius.*

CHORVS

VTinam falſo iactata metu
Pennata volet Fama ſatelles,
Author inanis ſaepe tumultus:
Saepe tumultus nuncia veri.
Quae luce ſedens, & nocte ſedens
Turrita ſuper culmina Regum
Mille per artus vigiles pandit
Oculos totidem ſubrigit aures
Anxia custos: primaeq; auceps
Aurae tenues legit afflatus:
Mox ambiguo dubitata ſono
Serit incerti verba ſuſurri:
Inde capaces fuſa per aures
Vulgi, celeres explicat alas:
Duplicanſq; metus creſcit eundo
Inter terras, inter & astra
Lapſa volatu traijcit Vrbes
Grauis exoriens rumore leui:

Leuis

Leuis emoriens rumore graui.
Quicquid & alter prodidit author,
Quiddam auditis leuis affingens:
Hoc multiplici voce remiſſum,
Alter pronas narrat ad aures.
Credita vulgo verba bibaci
Manant porro ſparſa per orbem,
Quibus acceſſit credulus author
Alter, & alter. Sic magna vides
Flumina paruis fontibus orta
Margine ripae vix poſſe premi.
Hic, qui Romae famulare fretum
Praebet, & ingens regit Oceanum,
Nabilis amnis maris expertas
Saepe procellas ſuſtinet alnos:
Vbi Roma ſuum ſuſtinet orbem.
At qua ſacri caput erumpit
Fluminis, vndae tenuis lapſus
Graciles, quiuis Accola fontis
Puer audebit tranſire pedes.
Vbi germano deuius Arno
Omine linquit meliore iugum
Sacra viſurus Regna Quirini.
Non dum niueo fonte Clitumni:
Non ſulphureo Nare ſuperbit:
Non dum montes terebrans ipſos

Fabaris

Fabaris rigidis caerulus vndis
Temperat, iras dedoctus, aquas.
Longe Faſtis damnata fluit
Allia: longe flumen Himellae:
Abit & longe gelidus riuus,
Quem depreſſas per conualles,
Et per campi culta volutum
Rugufa gelu Mandela bibit.
Non Albuneae ſede relicta
Praeceps Anio vehit ingenti
Mole tributum, grauiterq́; furit
Ire ſecundus.
Vtinam falſo terrore fidem
Perdat inanis fama ſuſurri:
Fictumq́; ſcelus concidat Aulae:
Vel vterq́; vacet crimine tanto:
Vel vacet alter. Sed ſpero vacant:
Aut opto. Sed lubrica res eſt
Foemina: res eſt caerea primo
Sanguine florens Militis aetas.
Raro pulcris forma pudica eſt.
Raro caſta eſt foemina diues.
Quod ſi flexit forma Nouercam;
Si te vicit Criſpe voluptas;
Prope ſollicitor, dicere, nullos
Fortes: nullas eſſe pudicas.

Cepit Criſpi forma Nouercam;
Nomine nullo ſoemina tuta eſt.
Placuit Criſpo forma Nouercae;
Nulli credas Roma *feroci.*

Finis Actus Tertij.

ACTVS

ACTVS QVARTVS
SCENA PRIMA.

Nuntius. Chorus.

Nun. O DVRA ſemper iura famulatus mei?
Nam cur acerbi nuntius caſus legor?
O Criſpe. Criſpe.
Cho. Fare quid portas noui?
Nun. Hancine Parenti gratiam: has laudes refers?
Hic eſt triumphis ille decretus dies?
Periere mores: exulat terris fides:
Res fama vilis; regnat immanis furor:
Afflicta foede iura pietatis iacent.
Cho. Quod quereris ede. grauius incertos tenes.
Nun. Verbo docebo. Criſpus inuictus cadit.
Cho. O Romae amores ſemper infauſtos, breues.
Heu heu, quid auſus Iuuenis infelix cadet?
Quis ergo forti ſpiritum inuictum rapit?

Nun. *Qui Regna violens calcat, & Reges: Amor.*
Victrix libido nobilem fregit Ducem.
Cho. *Audita narras? fama vulgarat nefas?*
Indigna forti. cladis enarra modum.
Nun. *Pater Syenes iura Legatis dabat*
Procerum corona ſeptus, & Regna vltimi
Froenabat orbis legibus, quae marginem
Vtraque refundens ſummouet ſummam Thetys:
Minor ecce Conſul ora violenta efferens,
Et ſpecimen irae turgidi: quiddam Patri
Tacitas in aures voce ſubmiſſa ſonat.
Caeſar Senatu tecta dimiſſo petit
Protinus: & omni teſte ſecluſo ſubit
Qua limen aditus pandit arcani fores
Tergo relictas. Fauſta turbatis comis
Occurrit aegra: liuidas fletu genas
Humecta: qualem Fama poſt raptum ſtuprum
Raptoris enſe narrat armatam manu
Lucretiam occurriſſe morituram Viro:
Ad genua Regis accidit: moeſtos humi
Difigit oculos: ora ſingultu ſonant:
Vix verba rumpit pauca magnanimus pudor:
Sed plura corde ſupprimit fixus dolor.

Per

Per priſca, quaeſo, iura conſortis thori
(Ne noſtra dicam, fecit hodiernum ſcelus)
Magnanime Conſtantine: per caſtam fidem
Dum licuit, inquit, morte teſtandam pia:
Per ſpem Nepotum prole ſurgentem tua:
Per liberorum, quaeſo, nunc certam indolem:
Per ſi quid vnquam dulce de nobis fuit,
Exolue curis: luce me inuiſa exue:
Permitte mortem. caſta, dum licuit, fui:
Peperi: nec vllo ſcelere maculaui thorum:
Pignora pudicae mentis huic Aulae dedi:
Nunc Fauſta, Conſtantine, non illa eſt prior.
Natura retrouerſa mutauit vices:
Permiſta ſoboles: ſanguis ambiguus: fides
Incerta: Coniux dubia nunc certi nihil
Niſi Fauſta pellex Filij, ſcortum Viri.
Quod te per iſtam dexteram, & ſceptrum Imperi,
Miſerere quaeſo coniugis quondam tuae.
Sceleris pudenda labe conſperſum thorum
Meo cruore diluam Caeſar ſinas:
Dum Fauſta certa prole diſtinguit Virum:

Dum te Parentem liberi appellant tui:
Nec dum Nepotes Fauſta progignit Viro,
Ambigua Mater: ſeuoca incertum genus
Faedumq́ nomen expia impurae domus.
Haec ſata tacuit. plura taciturnus pudor
Exequitur. ora fletus vbertim rigat.
Cauſam pudoris orat élinguis dolor:
Humor perorat ſalſus ex oculis fluens.
Profertur enſis pignus: Effertur clamys;
Immane certis arguunt factum notis.

Cho. *Qua mente tantum vulnus Auguſtus tulit?*

Nun. *Horrore primo quatitur: exanguis ſtetit.*
Vt ſe recepit. Summe proh, dixit, Pater
Fandi & nefandi teſtis, & vindex grauis,
Quae ſcelera vindex fulmen extinguet tuum,
Niſi fulminandum facinus infandum hoc putas?
Quae monſtra cerno? hoc vnde portentum domus?
Haec vnde foedi generis erupit lues?
Foris pudicus Miles, impurus domi?
Mihi te reſeruas? rigidus hic ille eſt pudor?

Haec

Haec illa vultus caſta maieſtas trucis?
Thalamos Parentis? Ite ſceleratum Caput
Attrahite: ſaeui ſentiat ſceptrum Patris,
Qui exempla caſti negligit. ferro cadat
Immane monſtrum, dedecus mœſtæ domus.
Tu vero fidei ſpecimen antiquae nouum.
Tu ſocia thalami viue: nec mentem ſacram
Aequi tenacem nobili de corpore
Expelle: viue ſaeculi exemplum tui.
Dixerat: & irem protinus nutu mihi
Significat, huc vt ſceleris accerſam reum.
Qui ſi furenti, cardine in tanto, Patri
Paruerit armis aſper, & victor ferox;
Pius eſt: & Vrbi parcit, & Patrem colit.
At ſi Parentis iuſſa detrectat ferus;
Nec ille Patri, Roma nec parcet tibi.
Omnia tumultu cerno miſceri nouo,
Et orbitates Ciuium & Romae faces:
Et vaſtitates gentium atq; incendia.
En ipſe Caeſar exit: ad Criſpum aduolo.

SCENA SECVNDA

Conſtantinus Imperator.

ABſcede teſtis: arbitro ſedes vacet.
Mecum ipſe lamentabor aerumnas meas.
Certe hic querelis aptus eſt noſtris locus.
Quae prima? deinde? ſumma quae fletu ſequar?
Quid fiet ergo? cuius infelix Pater
Arbitria poenae, facinoris quanti reum
Quem verſat vrna? flector, heu, flector miſer:
Et rigidus ille languet infractus dolor,
Qui memet iterum reddit, & flammas ali
Vetat furoris. Criſpe quo Patrem rapis?
Quo me reſorbet priſtini ſenſus calor?
Quamquam ſeuerus pectora obſtrinxit rigor:
Et te cruentas poſcit ad poenas reum;
Pietas rebellat: ira decedit loco:
Et iam refracta turgidas ponit minas:
Paterq; totus Iudice eiecto redit.

Ego

Ego ne vt tuorum Criſpe meritorum memor,
Tuo cruore taminem patrias manus?
Sit iuſta quamuis poena; crudelis poteſt
Tamen videri: dedecet certe Patrem,
Et te meorum Criſpe votorum modo
Menſura felix. Criſpe quo Patrem vocas?
O ſors acerba. Iudicem Nato Patrem,
Natum Parenti Iudici ſtatuis reum?
Haec vna potior viſa ludendi via?
Et cum ſuperbo ſceptra calcares pede;
Erat hac petendus? Caeſar hac tantum patet?
Quem vulnerares feceram certe locum
Alibi: abſtineres ſaeua vel ſaltem hinc manus.
Quicquid renaſcens, quicqutd emoriens dies
Colluſtrat: orbe quicquid immenſo iacet
Mihi ſeruit vni. quidlibet ferias: meum
Eſt vulnus: vni perditur quicquid perit.
Vbiq; telis Caeſar occurrit tuis.
Quodcumq; tanges, Cæſarem tanges. patet
Vni, quod vni paret: hanc Vrbem, has opes,

Haec Regna late fuſa per Mundi plagas
Mea membra feci: laede quodcumq; hinc libet,
Mea membra laedis. omnium clades mea eſt.
Quin mihi ſit idem, nullus eſt vſquam miſer.
Quoſcumq; luctus commoues, noſtros moues.
Cur potius vna hac ſaeua graſſaris via?
Hac parte clades aggredi Mundi libet?
Hic ego verezer? me met hàc opponerem?
Haec ego rogabam ſoſpiti Numen tibi,
Cum vota pro te Criſpe narrarem Deo?
Sic tibi cauebam, capite dum vitam meo
Tuam paciſcor? Dixit irridens Deus:
Hunc ipſe perdes. debet hic luctum tibi,
Tu funus illi: ſolus eſt hoſtis Patri
Filius: & hoſtis Filio ſolus Pater.
Non hunc timebunt gentium vxores: tua
Vereatur vxor. Filium de tot Pater
Vnum cauebis hoſtibus. cuius pudor
Thalamis pepercit barbaris, idem ruens
Amore, thalamis parcet haudquaquam tuis.
Huic tu timere deſinas. ipſum time.

O vita

O vita mendax: frontis o fallax honor.
O certa nunquam mentis occultae fides.
Tantum Parentis dedecus? tantum nefas
Nati premebat triſtis in vultu rigor?
Et oris ille flexus ad tempus decor?
Senſus in alto conditi vere latent.
Aliud putato quam quod in ſpeciem nitet.
Pudor decorae frontis eſt fraudis color.
Fallitq́, ſi quid cernitur. tectorium,
Decipere qui vult, illinit menti prius.
Hic ille ſimplex mundities, caſtus, rudis,
Virgineus illibatus intactus, ſacer?
Ille ille Regum barbarorum Matribus
Tanto petitus ambitu? tanto mihi
Semper negatus ambitu? felix Pater
Modo viſus & beatus, & voti modus
Vnius humeris maxime innixus, ferar
Felicitatis ludicrum exemplum leuis.
Erit vt Theatris ſyrma ſpectetur meum?
Fabula Nepotum Caeſar infelix ero?
Et te Tragoedus Criſpe plorabit reum,
Et me Parentem Iudicem? dicar Pater
Mactaſſe Natum? Criſpe diceris Patrem
Merſiſſe luctu? cladis infandae, efferae,
Thyeſte dignae & Atreo (o Superum fidem)

Documenta Conſtantinus & Criſpus dabunt?
Hic toruus, efferatus, ingenui tenax
Semper pudoris ille. legitimis thoris
Difficilis, aſper, durus, alienus fugax?
Ideo maritas integer ſpreuit faces:
Vt impudici luxus erraret vagus?
Connubia caſtis lege conceſſa abnuit;
Vt in Parentem miſſus immanis furor
Arcana, formidata naturae ſacra
Temeraret audax? ſumme proh rerum ſator?
In haec facinora labis infandae pudor
Simulatus ibat? ibat in thalamos Patris?
Hoc inſtruebat facinus incaeſtus furor?
Heu rapior aeſtu rurſus: & iuſtas dolor
Vires reſumit: inq; vindictae impetum
Iudex reuoluor ſaeuus excluſo Patre
Moriatur. iſthic quicquid appellas ferum
Prius ipſe fecit. verius durum voces
Id qui patrauit, caede quod debet lui:
Non qui ſceleſtos caede tollendos putat:
Si Patris animum Iudices tantum gerant:
Vires nec acres exerant mites Patres:
Omnia licebunt improbis. tantum nefas
Si nunc inultum hinc auferat tantus reus;

E Plebe

E plebe quiuis linquet intactum nihil.
Maiora ſcelera ſemper accerſit minus.
Quae facinus incrementa tam tetrum dabit?
Punita creſcit noxa ramoſa lue:
Quid faciet impunita? vix vnquam ſcelus
Solet eſſe ſterile. culpa maiorem minor
Procreat: & illam parturit, dum illam parit.

SCENA TERTIA

Nuntius. Conſtantinus Imp.

Nun. *AVguſte, dum tu queſtibus vanis diem*
Incendis amens, tempus & fletu teris:
Violens in armis alter horriſonum intonat,
Et ſe per Vrbem Milite inſtructo inuehit.
Illo profecto, cuius exciſum manu
Penetrale Regni nuper Arctoi iacet.
Fremit arma Miles, arma: denſatis frequens

Acies maniplis Vrbe concuſſa ruit:
Aquilaq; mota Signifer Pubem rapit.
Fulminat in Vrbe Criſpus, & ferro imminens
Curſu citato victor excidium ſacrae
Minitatur Aulae: tota quem raptis cohors
Adglomerat armis: noxium & poenae Ducem
Eximere ferro certa diſtricto volat.
Aſpicis inerti puluere vt caelum ſtetit?
Et nube coeca tremulus inſerpit dies?
Hoſtilis ille fulgor, infeſtus nitor,
Auguror: & illa ſanguinem nubes vehit.
Defende Caeſar Vrbis occaſum tuae:
Tetrumq; facinus Regis oppoſitu impedi.
In te ſuprema Caeſar incumbit ſalus:
In te Latinus ora conuerſus refert:
Tibi Roma inermis ſupplices tendit manus,
Suoſque Ciues moeſta commendat tibi:
Imp. *Scelus hoc anhelat impudens? tantum nefas?*
His gradibus Aulae regimen affectat ſacrae?
Modo decorem Matris inceſtus tulit:

Nunc

Nunc parricidas admouet Patri manus?
Sic ſcelera finit? Regna poſt ſtupra appetit?
Iam culpa creſcit: ingruit coeptum nefas:
Et ſe per auctus facinus irritat ſuos.
Quid niſi Megerae noxium hunc vexant ſuae?
Nihil hic moramur. omnis in tuto eſt dolor.
Nequitia nempe hunc prona praecipitem incitat.
Nequit reprendi. morte ſananda eſt lues.
Huc arma Miles, arma confeſtim. Patris
Excede pietas. Occidat. non eſt meus.
Ego te nefande.

SCENA QVARTA

Criſpus. Artemius. Milites.
Praefectus Vrbis.

Cri. *SIſte: proceſſum eſt ſatis.*
Hactenus in Vrbe progredi armato licet:
Vlterius arma ferre capitale eſt ſcelus.

Ne

Ne quaeſo cauſam Miles officio ingraua.
Prodeſſe dum conaris, imprudens noces:
Studioq; peccas. ſiſte ne ſtantem vrgeas.
Hic reditus hoſtis eſſe, non Ciuis ſolet.
Nullo paterno ſcelere reuocamur domum:
Noſtro redimus. verte iam quaeſo pedem:
Refer arma retro. Natus ad Patrem vo-
cor,
Qui fraude nulla tangor, affinem Pater
Culpae putabit, ire ſi vlterius libet.
Amica cernis cuncta: ſuſpectus Patri
Inimica cuncta reddis.

Art. *In tanto tuam*
Turbine ſalutem quaeſo verſari ſinam?
Ducem Tribunus deſeram? quem per ni-
ues
Gelidas, per amnes frigore aeterno pigros,
Per & diremtas Nereo toto plagas,
Mundi & per omnem cardinem pridem
ſequor,
Patriae Parentum liberum vitae imme-
mor?
Sic inter acres noſtra terrores tibi
Perſpecta virtus? certa ſic nota eſt fides,
Inter labores, inter aerumnas viae
Inter faces, interq; caeſorum aggeres

An

An me ſupremis rebus adiungi nefas
Socium putaſti? Militis damnas manum,
Fidem an Tribuni? rurſus explores licet.
Vtrumq; laudas? vtere & noto, & tuo.
Tantae vt procellae ſolus obiectes caput?
Stat ferre tecum quicquid eſt iſthuc rei.
Aut niſi recuſas; antecedentem ſequar:
Aut ſi recuſas; antecedentem vide.
Fidem requirunt proſpera, aduerſa exigunt.

Cri. *Expertus iſta teſtor o fidum caput:*
In rebus arctis cognitam Artemi fidem,
Veſtraſq; laudo Milites fidas manus,
Forteſq; iuxta: multa, quae poſſim exequi,
Documenta veſtrae laudis, in memori ſedent
Animo, nec illa tempus abolebit fugax.
Sed iſta Miles ſtudia nec praeſens dies,
Nec res, nec vſus poſtulat. quicquid tibi
Pro me times, vel ſero, vel fruſtra times:
Sed ſpero fruſtra: Caeſar accerſit domum:
Pater eſt & idem: Caeſarem obſeruo; Patrem
Colo: vereri mitte: quos fingis metus?

Aut

Aut me tuentur iura naturae ſacra
Apud Parentem; *Miles & fruſtra times:*
Aut non tuentur; Miles & fruſtra tegis.
Pietas *inermis eſſe ſecurum iubet:*
Armata vix eſt tuta, nec culpa vacat.
Quid me timendum facitis armatum Patri?
Quid mihi timendum facitis inſonti Patrem?
In Patris hoſtes arma diſtringi decet,
Non in Parentem. Si Pater cauſae fauet;
Nolo timere: ſi Pater *cauſae nocet;*
Nolo timeri Natus & Miles Patris.
Prae. *Scelus in propinquo flagrat: armorum ſonus*
Perſtringit aures. Regis horreſco minas
Ardua iubentis: Filij horreſco manus
Effera parantis. proximum cerno neſas,
Niſi diſtinetur: omen auertat Deus.
Attonitus animus grande praeſagit malum.
Ibo, & furori primus opponam caput.
Stabo *inter arma: Filio edictum Patris*
Effabor author pacis, & author necis.
Si iuſſa Patris audiet Natus pius;

Romae

Romae quod inſtat primus arcebo ſcelus:
Si facinus vrget impium; primus cadam.

EDICTVM.

Quicumq; Criſpi Miles obuallas latus,
Audi quod orbis Rector edici iubet.
Niſi iuſſa Criſpo caſtra deſerto petis:
Armatus Vrbe ni citum exportas pedem,
Imperia poſt audita confeſtim; loco
Habebit hoſtis, ipſe, qui Caeſar iubet.
Exigua noxae fuerit, & fraudi mora
Nec audienti: capite plectetur reus,
Quicumq; Criſpi Miles obuallat latus:
Te nunc iubente Conſul appello Patre,
Vt militari Pube dimiſſa, illico
Sine fraude praeſtoleris ad Graecoſtaſim.
Lictor ſequatur Conſulem ad Graecoſtaſim
Natus Parentem, Caeſarem Miles time.
Grauia eſſe Regum ſceptra ſpretorum ſolent.
Cri. *Nihil inſolenter admones. Miles Duci,*
Natus Parenti paret, vt ſemper, pie,

Haec

Haec arma vobis militant: Patri hoc refer.

Prae. *Sapitis. Valete.*

Cri. *Rector o Superum àſpice*
Summo in periclo Militem inſontem Pater:
Et tu ſalutis vna deſertae aſpice
Cortina Virgo. Caſtra confeſtim pete:
Pater aequa poſcit, Miles, & cauſae ſtudet.
Per ego labores quaeſo communes, per &
Officia belli mutuà, alternam & fidem
Te Miles oro: Caſtra nunc tandem pete.
Nunc perge quaeſo, noſtra ſi curae eſt ſalus.

Mil. *Duce deſtituto?*

Art. *Facere quid tandem paras?*

Cri. *Quid? obſequamur.*

Art. *Aleam quantam ſubis,*
Nil deinde ſentis?

Cri. *Prome quid tandem horreàs?*

Art. *Nihil. quid autem tutius Regis minis,*
Odÿs Nouercae tempore in ſummo putem?

Cri. *An vindicandum reris hoc armis caput?*
An à Parente reris: an Romae Duce?

Si

Art. *Si reliqua te praeſidia deſtituant; reor.*
Cri. At *arma mitti* Caeſar *actutum iubet:*
Non abnuendum: Genitor hoc ipſum monet:
Obtemperandum. Caeſari nolle obſequi
Iuſta imperanti crimen eſt: Patri ſcelus.
Art. *Nempe hoc diſerte Iuuenis infelix palam*
Ediſſeri vis: capitis ad cauſam ruis.
Cri. Peccaſſe *ſi conuincar: expendam ſcelus.*
Art. *Laurum vt cupreſſo mutet infandus dies?*
Cri. *Vtramq; frondem ſaepe victores ferunt.*
Art. *Vereor* Nouercam*: Patris horreſco impetus:*
Ne Fauſta Phaedram*, Theſeum referat Pater.*
Cri: *Non ſumus Athenis: Gnoſſium non eſt genus.*
Art. *Vbi coecus ardor foeminam inſanam rapit:*
Hic ſunt Athenae, hic Gnoſſus*, hic Phaedra, hic furor.*
Animum timeri Foeminae haud Patriam decet
Mala mens timendam foeminam, haud ſedes facit.
Cri. *Vt me Nouerca perditum indigne velit;*

Maior

Maior Nouerca perditum nolet Pater.
Redire pietas, vnde diſceſſit ſolet.
A Patre pietas abſuit nunquam meo:
Pio in Parente robur eſt cauſae ſitum
Art. *Illo in Parente cuius irarum tumor*
Violentus armis exuit noſtras manus.
Cri. *Licet ira ſenſus voluat immanis truces;*
Diuturnus eſſe ſenſus hic raro ſolet.
Animis Parentum Filij *raro excidunt:*
Pietas recurſat: ira miteſcit: P*atrem*
Natura prodit: ardor occultae facis
Exiſtit vltro corde labefacto pius.
Art. *Quid ſi Nouercae dedidit ſe ſe Pater?*
Cri. *Si ſe Nouercae tradidit totum* P*ater;*
Cedam furori: tempori cedam: ſcelus
Feciſſe quod videbor, indigne luam,
Integer & inſons, ſceleris alieni reus.
Turpis videri malo quàm Patri impius.
Quiduis ſequatur: arma me nunquam tegent.
Non exprimenda viribus noſtra eſt ſalus.
Precario exigentur accepti dies,
Si precibus vllus reſtat inſontis locus.
Vtinam hic adeſſet A*uia moderatrix meae*
Helene iuuentae: precibus ad Natum P*arens*

Aliquid

Aliquid Nepoti proforet. Tybur tenet
Auiam & Sororem cladis ignaras domus:
Quò Sympheruſae memoriam, & ſedem ſacram
Septemq; iuxta Filios Matrem ſitos
Ex more celebrat, optat & Templo locum:
Cinereſq; ſanctos colligit. Tu ſi meae
Studes ſaluti (plurimum vt certe ſtudes)
Optime ſodalis; breuia per compendia
Nuncius ad illam prouola, & cauſam edoce,
Indicia noſtrae mentis haec illi afferens.
Excurre: propera: nube dum foeda niger
Hic pendet imber: tempore vtamur dato.
Auiae, & Sororis redde conſpectum mihi.
Nihil his receptis triſte decernet Pater.

Art. *Auxilia lenta quaeris in ſummis malis.*
Quod ſi paternus noſtra praeuertat furor
Conſilia; ſummae fecimus iactum.

Cri. *Morae*
Nectentur omnes: quatenus forti licet,
Lacrymis agetur: eximam fletu diem:
Omne aucupabor tempus, vt cauſam integram

Helenis reſeruem.

Art. *Criſpe quam metuo vt tibi*
Quicquam in ſupremo tempore hic proſit labor?

Cri. *Male ominari parce. nunc gremio in tuo*
Meam ſalutem condidi. quamquam Patre
Iudice, timere dedecet Natum pium.
Nomine quid illo mitius? Iudex, Pater.
Aquilam reuelle Signifer: greſſum hinc retro
Conuerte Pubes fida, quo Caeſar iubet:
Pax rebus eſto: noſtra ſat tuta eſt ſalus.

Mil. *Non noſtra Ductor nota ſat Romae eſt fides*
Te ſic relicto.

Cri. *Roma quod laudet videt,*
Vbi ne quis armis terror oriatur nouus,
Conſulere inermi cernit armatos ſibi.
Quod teſte Patria quaeris, hoc verum eſt decus.
Quae, tela, ne paueret hoſtiles manus,
Dedit, haec repoſcit, Ciuium vt motus premat.
Patriae hoc remittes Miles: hoc Romae dabis.

Ciues

Ciues in hoſtes cuius armauit ſalus:
Nunc hoſte victo Militem exarmat quies.
Vtrumq; Romae ceditur: ne ſi aſpero
Ferro abſtinere neſciat Miles ferox;
Probet illa fortem Militem, *Ciuem improbet.*
Nunc perge quaeſo. non vacat vanis diem
Conterere verbis. rumpe ſuſpectas moras.
Officia magnum magna conciliant malum.

Mil. *O terror hoſtis, ſidus o clarum togae:*
Magis vtinam audax, ſanctus aut eſſes minus:
Forſan timerent Criſpe, qui te non amant.

Cri. *Deprenſa Criſpe pinus haud dubie tua*
Iactatur vndis: errat inſtabili aeſtuans
Commiſſa ligno tenuis, & fragilis ſalus
Per coeca ſaxa vecta per ſyrtes truces.
Excutere. non eſt vanus hoc caelo metus:
Te recipe Criſpe: propius & maius tumet
Metu periclum. feruet iratum mare,
Et mole vaſta funditus fluctus ciet.
Nec ſolitus horror incubat feſſae rati:
Vbi ſi quis error conſili lumen premat:
Aut ſi relicto fluctuet clauo pauens

Animo Magiſter: condat & caeli iubar;
Iactura ſummae fiat. in nubem coit
Terrificus aer: ignibus caelum micat:
Geminuſq́ crebris ictibus puppim polus
Attonat ademto ſole: iam ſtridet nigro
Aequore procella: mugit inſanis Notis
Congreſſus Aquilo: turbo contorquet ſalum:
Occidua regna Zephyrus, Orientem mouet
Nabatheus Eurus: Auſter, & Cauri fretum
Emoliuntur: *vnda par caelo imminet:*
Imbres & aer miſcet, & Pontus ſuos.
At Puppis *omni decore populato natat*
Inſtabilis aeſtus inter, & caeli minas
Conuulſa, deſtituta ſubducto die:
Integra nec illi vela, nec tonſae manent:
Coſtae fatiſcunt: remige & nudum eſt latus:
Saucius & Auſtro malus: antemnae gemunt.
Nil ratio ſummis ſuggerit cedens malis:
Nil vſus audet. Omnis officio ſtupet
Nauita relicto. cladibus tantis darent
Lacry-

Lacrymas vel hoſtes : ludus exitium eſt meum.

Lucis repertor aureae, mentis iubar,
Sub quo recurrunt arbitro rerum vices,
Cui famula Regi *floreum ſubdit caput*
Baccata circum terra frondoſis iugis:
Quem ſigna picti lucida obſeruant poli:
Ventoſa vaſti regna quem Ponti *pauent :*
Et tu ſalutis ara : tu caeli lepor
Tu lucis almae Mater, *& mundi decor*
Rege fluctuantem Mater , & tandem tuum
Numen ſerena. magna ſint quamuis mala ;
Leuiter feremus viribus freti tuis.
O Fauſta , Fauſta . Lictor ad Graecoſtaſim

SCENA QVINTA

Ablauius. Chorus.

Abl. T*Ybure relicto Conſulum notum genus*
Ablauius Aulae *praeſes , & cuſtos piae*

Helenae propinquus, proximum Criſpo caput
Romam reuertor. cauſa remeandi fuit
Gratari Amico, cuius auſpicijs fero
Domitus duello Rhenus Auſoniam nouis
Cumulat triumphis. Iuuenis vt magni iuuat
Audire forti Regna contundi manu?
Ducis vt decoras fronde victrici comas
Vigere ſemper laetor, & famae decus?
Libet intereſſe plauſibus Romae: libet
Cernere triumphos Caeſarum. At moeſto ſilent
Taciturna luctu cuncta. cur tanto vndique
Nunc influente gaudio, non quo ſolet
Vultu triumphis Roma *gratatur ſuis?*
A*n luctus, an tumultus inſignem diem*
I*nfecit Vrbis? Ciuium ex illo grege*
Scitabor. Illi quicquid eſt, nunc inuicem
Tacito ſuſurro muſſitant. Cauſam edite
Ciues *ſilenti: noſter ex bello redux*
Ecquid triumphat Criſpus?
Cho. *Heu quantas moues*
R*omae querelas Ablaui?* Criſpus *tuus*
(*Heu*

(Heu vulnus Auiae) Criſpus (heu ſaeuum piae
Vulnus ſororis) Criſpus (infelix Soror)
Abl. *Meliora Superi. viuit? an quod horreo?*
Cho. *Quos modo triumphis extulit, luctu obruit.*
Partamque bello lauream abiecit domi
Abl. *Quid Dux adortus caſtus?*
Cho. *En ipſos metus*
Tangis. iuuentae fregit ad ſyrtes miſer.
Nobile voluptas pectus afflauit Ducis.
Abl. *Si corda Iuuenum flammat aetatis vapor;*
Damnum pudoris eſſe non vitae ſolet:
Laudemq; reperit ſaepe iuuenili pudor
Venia relictus. flore dum primo viget
Sanguis, iuuentae multa donari ſolent.
Iuuenile crimen exigat quiſquam nece?
Cho. *In Iuuene Criſpo crimen exigitur nece.*
Non lege ſolita gliſcit in Criſpo calor.
Abl. *Qua lege tandem?*
Cho. *Lege, quam ſuaſit furor*
Abl. *Nil in ſupremis adfuit virtus malis*
Aeui prioris?
Cho. *Vnus interdum dies*

Effundit, aetas tota quod raro parit.

Abl. *Nil obita tellus: nil Ducis victorijs*
Luſtratus Orbis: ipſe nil toties apex
Defenſus armis: Roma nil humeris Rei
Suffulta prodeſt?

Cho. *Eſt vbi hoc ipſum nocet.*

Abl. *Nil ipſe cauſam Genitor inuidiae eleuat?*

Cho. *Imo, quod ipſe tu te mireris magis,*
Ipſe Actor, ipſe eſt Quaeſtor, & Iudex Pater.

Abl. *Quae monſtra narras?*

Cho. *Errat in ſummo nefas:*
Ita fertur: haec in vulgus & rumor ſerit.

Abl. *Quid Roma?*

Cho. *Muſſat.*

Abl. *Iuuene deſerto?*

Cho. *Duci*
Auxilia fida Patris abducunt minae;
Adituq́ prohibent mortis oppoſito metu.
Plebem, Senatum, Milites, Aulam, Duces.

Abl. *Quid ipſe Miles?*

Cho. *Facinus indignum fremit.*
Minitatur Vrbi: fulgurat ferro: ſcelus
Defen-

Defenſet armis: ipſe ni Criſpus vetet.

Abl. *Quae vice Parentis Fauſta Priuigno ſtudet,*
Patrocinatur ipſa nil tandem reo?
Quo recidit ille mirus Auguſtae calor?

Cho. *Hic ſcopulus: hic Euripus: hac fregit ratem.*

Abl. *At, o, nitentis aſtra, qui torques poli,*
Et picta mundi froena moliris manu.
Hoc ille tantum facinus, hoc auſus nefas?
Proh priſca virtus. Criſpus hoc tantum ſcelus?
Quae monſtra? quae portenta? quam ſaecli luem?
Veros, an aures hauriunt falſos ſonos?

Cho. *Tu ſi quid audes Ablaui, queſtu diem*
Eximere differ: ſatius afflictis opem eſt
Afferre rebus, vſus vt praeſens monet.
Aude. quid autem tempus hortetur, vides.
Aliquid mouebis. cum quid in ſummo eſt loco,
Si nil potes ſperare; deſperes nihil.
Officia certe, ſera ſint quamuis, iuuant.
Conare ſaltem. Criſpus ad Graecoſtaſim

Abire

Abire iuſſus Patris imperium manet.

Abl. *Anceps timore, vota quo vergant, feror,*
Tenuiq; filo quicquid oſtendunt ſpei
Suſpenſa librant irriti euentus metu.
Quid agis? reſiſtis anime. nimirum hoc nefas
Credi recuſat. abrogat ſceleri fidem
Vis magna ſceleris: notus & Criſpi pudor.
Non omne pectus omnis eſt culpae ferax.
In tanta raro probra degenerant bona
Ingenia. fraudum ſumma per fraudum gradus
Venit. repente nemo ſic ſumme eſt nocens.
Ipſa quoq; numeris noxa ſuccreſcit ſuis.
Malis ſupremum quicquid, eſt, imum fuit.
Non iſta Iuuenis vita, non virtus erat.
Abſoluo Criſpum. verte nunc alio dolor.
Scrutare Fauſtam: *Caeſarum ſpecta gregem,*
Multa & Nouercae prole ſuffultam domum
Regno imminentis. liuor: Amor: odium bonos

Strauere multos: ſaepius liuor nocet.
Aliquid odoror. aliquis hic errat dolus.
Nihil explicatur: praeter hoc vnum, probum
Animum Nouercæ & fœminæ raro dari,
Facilius adimi. vereor hic Phædræ faces.
Quemdam recordor ſoeminae adiunctum Phrygem
Emaſculatum, callidum, aſtutum, vafrum.
Sat eſt: cubile hoc fraudis: hanc arcem petam.
Nunc anime temet aduoca: ingenio eſt opus.

CHORVS

TE *ne Romuleae rei*
Sidus, & Cuſtos: Ducum
Terror, & votum breue,
Vaſta terrarum graui
Regna quaſſantem manu:
Te *ne Dardaniae togae*
Iura *fundantem, & cito*
Summa ſcandentem gradu,

Cul-

Culmine è tanto, Patris
Sternet ad planum dolor
Criminum vindex atrox?
Quemq́ꝫ tot ſeptum globis
Militum, & Regum modo
Roma poſcebat Ducem:
Nunc tot exutum globis
Militum & Regum, fori
Vrna depoſcit reum?
Credat hoc quiſquam? dies
Vnus has laudes (vices
Mobiles rerum vide)
Vnus extinguet dies?
Amor heu Romae fugax:
Gentium heu votum leue:
Fulgor ah magni, nimis
Citus oblati ſimul,
Simul ablati Ducis?
Fulmen arcanum, & Dei
Summa momento breui
Regna vertentem manum,
Quiſquis es felix, time.
Me iuuet fragili rate
Proximum littus ſequi.
Antequam Zephyri leues
Lina deſtituant; legam.

Vota

Vota non facio irrita.
Regna plebeio magis
Tuta ſunt: ſplendent minus.
Illa contingant. nihil
Amplius poſco: bene eſt,
Si quod eſt, vitae eſt ſatis.
Animus Regem facit:
Non opes. Regnum hoc ſibi
Quiſq; dat. non tanti emo
Splendidum nomen bonae
Indigum pacis. domi
Modicus viuit ſibi
Vnice notus: foris
Diues ignotus ſibi,
Nobilis paucis, eget.
Alta praeſtatur quies
Rebus obſcuris. habet
Illeplus vitae, hic viae.
Diuites vulgo aureos
Splendidos inopes voces.
Rebus humanis color
Additus raro manet:
Regiae nunquam. fuga
Cuncta praecipiti rapit
Solis obliquus labor,
Citius Regnum. tamen

Ludit incautos placens
Illitus Regno decor
Breuis, & raro ſuus.
Purpurae fallax honor
Inſtar aeſtiuae roſae
Defluit: ſpinae ſedent.

Finis Actus Quarti.

ACTVS QVINTVS
SCENA PRIMA.

Conſtantinus Imp. Criſpus. Praefectus Vrbis cum Iudicibus. Chorus.

Imp. Q*VEM praeſidere rebus humanis Deus*
Iuſſit, & ad arces Ciuium accerſit ſalus,
Partes in omnes ſemper intentum addecet
Verſare curas: ſumma ne rerum efferat
Animum inſolentem. dulcius quam rectius
Populi ſecundo iure laxatur pudor.
Aequalis eſſe quiſquis in Ciues poteſt,
Hunc eſſe ſummum Ciuium merito decet.
Eximius eſſe iure cum Regni cupis?
Non diſſoluto iure ciuili velis,
Inſigne Regni mente priuata ferens.
Nil gemma peccet: temere decernat nihil
Anulus, in alios aſper, in quoſdam leuis.

Hoc

Hoc ſtemma frontis lucidum : has Regni inſulas
Dedere Ciues Ciuibus raro bonis,
Saepe meliores. Vrbium Regnum datur:
Non oritur: omnes iure naturae ſumus
Aequi, ſed aequos populus exortes facit:
Et Patria, non natura gemmatum dedit
Diadema fronti, mente quod grata feram.
Hac lege regnes rectius qua naſcimur.
Populare munus iure populari geras.
Si mihi liceret arbitro curas meas
Componere, & quò vela, quò venti ferunt,
Dirigere curſum : teſte nec Mundo domum,
Conſilia, mores & fidem, & vitam, & genus
Romae probarem; poſſes infelix Puer
Vti licenter moribus quondam tuis:
Quò te libido traheret, hàc ires licet.
Impune ferret multa ſpectatus pudor:
Aliquid iuuentae, non nihil precibus darem:
Fortuna quaedam, multa priuati domus

Occule-

Occuleret: ipſe multa donarem libens
Haud durus, haud iniuſtus, haud triſtis Pater.
Nunc alia Regni ratio: nunc tecti nihil.
Expoſita cuncta: noſtra praeſtanda eſt fides:
Praeſtanda vita. lege nunc peccat mea;
Vbiq; quicquid peccat humanum genus.
Patet omnis Aula, Flauiae exemplum domus
Commune ius, commune documentum putant:
Vnius inſtituta, Terrarum vocant:
Pro voce leges, iura pro iuſſis habent:
Et in theatrum Gentium prodit Ducum
Conclaue: quicquid coelat hoc, omnes vident.
Conditio dura Regis. en omnes regit,
Et regitur ipſe Gentium nutu omnium.
Qui dominus, idem ſeruus eſt terrae ſimul.
Hac lege quiſquam ſceptra Terrarum ambiat?
Hoc imperare dicitur? Regnum hoc vocant?
Quis credat? ipſi pluribus parent Duces,

Quam Populus : vni ſeruit hic , illi omnibus .
Nunc me Magiſtrum laudis : haud fraudis Ducem
Decet eſſe : ne me Rege permiſſum ſcelus
Putet eſſe quiſquam . Regis oppoſitu neſas
Arcebo: ſit quodcumq; cuiuſuis, vbi-
Libet. vna iuris aequitas: par omnibus
Conditio fuerit. omne diſcrimen procul
In vindicanda fraude ſeponam , ſacer
Integer: in omnes iuris aequati rigor
Seruetur Aulae. authore me nemo nocens
Erit . aut inultus criminum me vindice.
Per ſtemma iuro hoc capitis, hoc ſceptrum Imperi :
Haec aſtra teſtor : teq; Dominorum metus ,
Qui Regna terrae , Regna qui Caeli moues
Arbiter , & aequa cuncta moderaris manu :
Culpam ſequetur poena, ſit quamuis potens
Reus. vigore Regiae Regnum ſedet:
Hoc diſſoluto clade cum Regum labat.
At tu nec aequi iuris infelix memor,
Pudore tū peſſumdato Regni immemor,
Oblitus

Oblitus Aulae, iuris humani, tui,
Mei, decoris regij, tantum miſer
Scelus induiſti, Patre me, me Caeſare,
Quantum nec ipſae barbaro cultu efferae
Gentes, & omnis iuris ignarae ferant.
Miſerande Nate ſceptra quo Patris trahis?
Heu verba corde fixus expromit dolor:
Vix heu dolorem voce cunctanti ſequor:
Ambiguus animi. certus arbitrij feror:
Et huc, & illuc iactor alterna vice.
Age nunc: pudicae nulla te quando domus
Exempla tangunt, cura nec Regni leuem:
Nec cura iuris vlla regalis tenet;
Reus illa patere ſceptra, quae foedas nocens.
Iudice Parente cauſa dicenda eſt tibi,
Meliore cauſa turpior nunquam foro
Audita terris. ſpolia tu Regni prius
Exue: nec Aulae decora funeſtes Reus.

Cri. *Pater*

Imp. *Parentem quem vocas? non eſt Pater*
Hic Parricidis:

Cri. *Caeſar*

Imp. *An quaeſo leue*

Nomen putaſti Caeſaris? ne erres. graue
Eſt perduelli.

Cri. *Domine*

Imp. *Si viuo, breui*
Vim vocis huius ſenties.

Cri. *Iudex*

Imp. *Sapis.*
Temporibus aptum nomen appellas tuis.
Tamen hinc querelas amputa, quas non vacat
Audire: cauſam dicito.

Cri. *Non hic Pater*
Agitare Natum conuenit. domi
Cognoſce crimen pauca pro cauſa prius
Tecum a forenſi luce ſeducto domum,
Cum Patre Natus, Seruus ad Regem loquar.

Imp. *Tu limen illud ingredi? tu illos lares*
Audebis? hic expone ſi cauſam doces.

Cri. Domi *Parentes Liberum cauſam audiunt*

Imp. *Quid ad Parentem prouocas? non ſum Pater.*

Cri. Certe *fuiſti: quicquid eſt hoc quod foras*
Enunciare dedecet: tangit prius
Nomen Parentis.

Imp. *Verba nequicquam ſeris.*

Reus

Reus es. memineris temporis, cauſae, tui.
Quid blanda fruſtra verba meditaris reus?

Cri. *Si Patris aures denegas; praebe Arbitri.*
Sunt pauca quaedam, Iudicem quae te decent.
Praeſtruere pauca cogito cauſae reus.

Imp. *Praeſtruere nempe Iudici tentas Patrem.*
Video quid agites machinator facinorum
Quid me deceret, ante prouiſum eſt probe.
Iudicia tu diſponito: ne erres diu.

Cri. *Per ego Parentis nomen*

Imp. *Illuſum prius.*

Cri. *Te per verendum Caeſaris nomen precor,*
Commune cunctis

Imp. *Ergo ne proprium putes.*

Cri. *Per ſacra legum iura*

Imp. *Quae blanda prece*
Praemollienda quiſquis eſt iuſtus, negat.

Cri. *Per ſceptra cunctis ſacra*

Imp. *Quae ſolus facis*
Profana, ſolus omnium audaciſſimus

Cri. Fidei per iſtud pignus, inuictam manum

Imp. *Quam Roma nunc implorat, & terrae exterae*

Ne me improborum fraude ſuperari ſinat
Deſiſte tandem. verba meliorum audio
Non ambiendum eſt precibus occultis forum.

Cri. *Recte monebas Genitor: occulta prece*
Non erat agendum: ſupplicem videat forum.
Quis ſe videri ſupplicem nolit Patris?
Quem famula tellus, Roma quem ſupplex colit?

Imp. *Prohibete Famuli Iuuenis acceſſum improbi:*
Remouete caſtis pedibus impuras manus.
Imperia diſcat ſpreta nunc demum pati.

Cri. *Concede paruam rebus extremis moram:*
Moriturus illud Genitor vt ſummum precor.
Largire lucis munus vnius breue.

Imp. *Diffugia quaeris: fraudibus tempus petis.*

Cri. *Quas oro fraudes tempus exiguum inſtruat?*

Imp. *Omnes. quid iſtis moribus ſacrum putem?*
In rebus arctis tempus eſt nullum breue
Miſeris, maliſq; nullus eſt tutus locus.

Cri. *Si poſtulati quaeritur cauſa; eſt Soror.*

Moeſtae

Moeſtae Sororis vltimum affatum rogo.
Officia cuius ſumma permitti ſolent.
Diu cupitae redde conſpectum precor:
Breue munus, aequum, facile, conceſſum omnibus.
Fratrem Sorori redde moriturum Pater:
Cernat labores Fratris extremos Soror.

Imp. *Te cernat illa nominis noſtri luem?*
Arcenda, ſi ſpectaret indignum genus.
An blanda tentas bella naturae vafer,
Praeſidia *cauſae? Patris hos ſenſus moues?*
An inſtruendis ſpatia quaeruntur dolis?
Dum bellicoſa pube ſtipatus, Patris
Decreta, Romae iuſſa reſcindas manu?
Subſidia pacis illa; non ſceleris putes.
Quid ſpes inanes corde decepto foues?
An tibi fauere Militem ſperas meum?
Meus eſt: & orbis ille fortunae fauet.
A me laborum praemia, a me munera,
Et decora pacis Miles expectat meus:
Me ſcelere inultum nolet oneratum tuo.

Cri. *Iudicia nemo ſubita laudauit* Pater.

Imp. *Iudicia tanti ſubita tu ſceleris vocas:*
Supplicia cum ſint ſera? poſt tantum domus

Dedecus, & Aulae vulnus, & Romae metus?
Accepta poſt tot damna, poſt tantam luem,
Iudex violentus videor, an lentus Pater?
O fraudis architectus, o terrae pudor?
Cri. *Teſtor paternum nomen, & Regis fidem.*
Iudicia magnae ſubita properantur rei.
Ego, ſi ſupremas Filij *excludis preces;*
Nil moror: & aequum Patris*, & Regis ſacrum*
Veniam ad tribunal lege, qua Caeſar iubes.
Imp. *Imo profecto lege, qua cogi ſolet*
Sacer, & ſceleſtus
Cri. *Mente qua Natum decet.*
Nam quae premenda eſt cauſa, vulgari hanc palam,
Et ad forenſem diſſeri coetum eſt nefas:
Nec audietur illa me certe reo.
Imp. *Nec audiatur. pone geſtamen ſacrum*
Speciem nec aequum publicam laedi: notas
Nec *conſulares moeſta maieſtas gemat:*
Si Roma ſacrum pollui cernat decus,
Quod obſoleſcit moribus foedum tuis.
Priua-

Priuata rite iura priuatus ſubi.
Diſcede Lictor: Conſuli accede alteri.
Cri. *Succumbe virtus: Regna cum vita abdica.*
Moriamur. hoc eſt fortis, & iuſſu Patris
Hoc obſequentis; &, quod eſt magni, ac pij,
Authore Chriſto, cuius exemplo reus
Cauſam tacebis Criſpe. quam debes Patri
Reddatur ipſi vita. quod ſolum potes
Repende munus: gratiam gratus refer
Cui habes: & vni Criſpe ſi vitam pie
Reddis; duobus reddis, & Patri & Deo.
Inſigne Regni voce concepta exuam,
Sed voce quam tu ſuggeris Mundi ſator.
Praeſente te, te teſte Regnator Ducum,
Fabricator orbis, iuris inuentor ſacri,
Legumq́; diſceptator, & lator Deus,
Iudicia ritu fraudis indignae nouo
Placet ordinare. Chriſte Regnorum metus,
Mundi & Magiſter, daedali & caeli artifex,
Qui Patre Diuo ſatus, haud impar Patri,
Nec par es idem Matre mortali ſatus,
Qui patria geſtans ſceptra regali manu
Inno-

Innocuus ipſe crimen humanum expias,
Vltima ſecutus, tractus ad ſaeuam necem:
Tu qui receſſus penitus arcanos ſubis,
Ac mentis indeprenſus explorans ſinus,
Iudicia Regum examinas alio foro,
Tu me refectum luce caeleſti foue:
Et quo ſolebas igne vitali innoua:
Diſſolue nubem: frange concretum gelu:
Praepande Caelum: me tibi tandem aſ-ſere,
Cuſtos pudoris, mentis inuictae vigor.
Me nec ſuprema iuſſa Romani Ducis
Nec iuſſa Patris ſumma metuentem ſequi
(Quae ſint, & ipſe cernis; & caelum videt;
Aliquiſq; noſtram conſcius deflet vicem)
Aſpice benigno lumine, & mentem Patris
In melius olim verte. quod noxae fuit,
Mihi ſit: luatur ſanguine & crimen meo.
Vlterius odia tendere atq; iras veta.
Te redde Nato, redde te tandem Patri:
Te redde Matri: ſi quid & monſtri imminet;
Patriq; parcat, parcat & Matri precor.
In caput & omnis vile tempeſtas meum
Abeat. In vnam ſaeuias culpam ſemel:

Satis

Satis vnus vnum crimen exoluit reus.
Nunc quod videtur Caeſar: arbitria haud moror.
Meditata perage. vita reddetur Patri.
Tibi dona Regna ſpiritum addixi Deo.
Diſcede Lictor: Conſuli accede alteri.
Imp. *Cor pepulit horror: ponit irarum tumor:*
Manſueſcit iterum pectus, & lenem ad Patrem
Iudex relabor. ora cur fletus lauit
Iniuſſus? ignis corde qui ſerpit nouus?
Hoc vt patretur facinus, & dirum nefas
A me Parente? Natus inuictus Patris
Iuſſu peribit? ſqualor ingentis Ducis
Inflexit oculos. Occidat non eſt meus.
Meus eſt. ſuperſit: aeſtus incertum rapit:
Iramq; pietas, ira pietatem fugat.
Inſtabilis inſtar aequoris raptum aeſtibus
Cor fluctuatur ſenſus increſcit pius:
Luctatur odium. vincor, heu vincor miſer:
Placiduſq; Patris ſenſus in pectus redit.
Quid anime titubas? ſaeue cur cauſæ dolor
Praeuaricaris? Iudices non ſum mei
Potens. ſeuerum Iudicem prodit Patris

Natura

Natura mitis. melius excedam ſoro.
Iudicia vos tranſigite: dum mitis reo
Natura ſeruit.

Cri. *Caeſar hanc cauſam, an Pater*
Deſeris? ad illum prouoco: hic ſi deſerit.
Famulum ne Caeſar, Filium an linquis Pater?
Vterq; vtriq; Iudicem certe dabas:
Audis vtrumq; neuter o Rex, o Pater.

Cho. *Vitalis eſſe Ductor infelix nequit*
Res acta. Iuuenis praeſidij quicquid fuit,
Perijt. pietate nixa ſuccumbit ſalus.
Natura ſe ſe prodit. infelix reus,
Quem non furentis ira, ſed lenis Patris
Opprimit, & odijs aſper indulgens amor.
Talia quis vnquam monſtra periturus tulit?
Amore victus Filium perdit Pater.
Saeuitia ceſſit, ſaeuitiae clementia
Succeſſit. arma ſaeuus abiecit furor,
Pietas reſumſit mitis: o rerum vices.
Molleſcit ira: lenitas ſaeuit: dolor
Miſero pepercit: obfuit clemens amor:
Et, quod magis mirere, fugiendo obfuit.
Iam morere Criſpe, morere. Te quid iam iuuet?

Natura

Natura mores vertit & Fauſtae fauet:
Prodeſſe quod ſolebat, hoc Criſpo nocet.
Semel quod ire coepit, in pronum ruit,
Prae. *Eloquere ſi quid Criſpe pro cauſa cupis.*
Cri. *Cauſam quis vnquam primus oſtendit reus?*
Sic iudicas? ſic Patris exerces forum?
Quo more, quo me dicere exemplo iubes?
Prae. *Ergo rogatus altero dicas loco.*
Huc Iuuenis enſem: Iuuenis huc clamydem cedo.
Haec ſpolia cernis? cuius hoc ferrum, haec clamys?
Indicia ſceleris ecquid haec cernis tui?
Cri. *Cerno. quid igitur? hactenus ſcelus haud liquet.*
Prae. *Cur ergo Fauſta protulit?*
Nunquam pij
Sic in Parentes Filij inquirunt ſuos.
Mandata Matris exequi mos eſt meus:
Conſilia non exploro.
Prae. *Pietatem doces.*
Argueris aliud. arma (reſponde hoc quoque)
Intulit in Vrbem Miles armatam Ducem
Te proſecutus?

Intu-

Cri. *Intulit: nulli tamen*
Infeſta: Patri militans, Romam tegens,
Amica credens cuncta, renuentem ſe-
quens.
Prae. *Obruere numero teſtium. Mater, Pater*
Frater, Senatus omnis, & Ciues docent
Duce te tumultus eſſe concitos nouos:
Et ſigna facti congruunt. ecquid negas?
Cri. *Nego tumultus eſſe concitos. Ducem*
Eſſe aſſecutos Milites, id non nego,
Sine fraude, nulli noxios.
Prae. *Ergo audias.*
Te perduellem Regis, & Romae metus,
Te parricidam hic gladius, haec clamys
arguit,
Et perduellem ſcelere conuicto Pater,
Et perduellem laeſa maieſtas Ducis,
Et quæ premuntur reliqua depoſcunt neci.
Iudicia Patris eſſe, non noſtra haec ſcias.
Cri. *Decreta dura condiunt verbo Patris.*
Sorbebo nec condita: ne Iudex time.
Non imparatum pectus ad veſtra attuli
Iudicia. vitae ſumma Mors, ſummum
haud malum eſt,
Quam nemo ſapiens horruit, certam om-
nibus,

Ipſi

Ipſi inuocatam, & ſaepe meditatam, & diu:
Ex quo ſalutis conditor noſtrae Deus
Suo cruore diluit terrae nefas,
Mortem & ſubegit ſpiritu indigne dato:
Horrere Mortem quempiam, non eſt pium.
Iam victa, iam manſueta, iam demum mihi
Vltima videtur eſſe, non aſperrima:
Hàc abitus, hàc & reditus in Caelum eſt pijs:
Exire qui cunctatur, imprudens ſibi
Exilia lento prorogat Patriae exuli.
Ego cur verebor ante condictum diem
Remigrare? vitae quicquid in terris fuit
Anceps, pauendum, lubricum ſemper fuit
Nunc liber animus, omnis exemto metu
Diſcriminis. quo tendit in Patriam euolat.
En ille terror Gentium & Regum metus
Victo timore mortis, & vitae ſimul
Amore victo, ſceleris & culpae inſcius
Ad te reuertor exul è terris Pater,

Rex

Rex ſumme Regum Chriſte virtutum arbiter.
Nunc, nunc pudicae mentis interpres Pa-*rens*
Matrona caeli Virgo: nunc quaeſo vltimos
Criſpi *labores aſpice & praeſens ades.*
Abeamus. i prae quiſquis ad mortem rapis,
Calcanda cunctis, trita non paucis gradu
Superetur alacri debitae mortis via.
Valete Ciues; Roma *terrarum vale*
Regina noſtri capitis obiectu haud ſemel
Defenſa.

Cho. *Forti graderis ad caedem pede,*
Et ſiccus ipſe flebilis lacrymas necis
Nobis relinquis? Iuuenis heu quantus cadis?
Heu Ductor heu, heu, Conſul, heu Caeſar miſer.
Hos ad triumphos Iuuenis *infelix redit?*
Huc recidit ille Miles, huc laudes Ducis?
Miſeret iuuentae flore quae primo occidit
Virtutis omnis: miſeret indigni exitus:
Miſeret ſororis huius ignarae mali:

Miſeret

Miſeret Gemellae, heu miſeret heu Auiae ſimul
Huius Magiſtrae. heu miſera quos fletus dabis?
Queſtuſq́ quos? heu Iuuenis, heu quantus cadis?

Cho. *Vt celſus animus laetus audiuit necem?*
Vt pectus ingens? habitus vt vultus ſtetit?
Quid hic paueret Miles in ferrum ruens;
Qui ſic ſuae ſecurus occurrit neci?

Cho. *Quid non ſuperet pectoris ardor,*
Quondam Calybum durior aere,
Quondam facili lentior vnda?
Viden vt noto cognita caelo
Tacitae laudis conſcia virtus
Ardua vultu ſtetit immoto
Mortis nullos confeſſa metus?
Nullas pauidi teſtata notas?

Cho. *Hic, qui ſcythicas tolerare niues*
Didicit mitis Patris imperio
Potuit ſummam claudere lucem
Lethi impauidus Ducis arbitrio.
Non hoſtiles horruit enſes:
Non expauit Caeſaris iras.

Cho. *Qui ſic moritur, quicumq́ ille eſt*
Iudice me, ni fuit innocuus;

Certe potuit iure videri.
Si cauſa necis miſeranda fuit;
Non eſt miſeri ſtabilis vultus
Nullo fugiens terrore color.

SCENA SECVNDA

Ablauius. Eunuchus. Chorus.

Abl. *SImulata remoue verba. quem fruſtra paras*
Decipere? vici ſaepe ſeruorum dolos:
Etiam Spadonum. vana perplexis modis
Conſilia, falſae mentis ambages ſtruis.
Fama eſt: & omnes voce conſtanti ferunt,
Saeuos furores Regis & Fauſtae faces
Diuentilatas artibus tantam tuis
Vomuiſſe flammam: teq; Reginae aeſtibus
Subſeruientem, Regiam, Romam, Ducem
Merſiſſe luctu: crimen infandum reo
Struxiſſe Criſpo: rumor haec paſſim vagus;
Haec

Haec populus, haec Senatus, haec Miles canit.
In te odia Ciuis acuit, in te Milites.
Iam iam faces videbis, & ferrum, & rotas.
Eloquere: Criſpi hoc crimen, an Fauſtae *fuit?*

Eun. *Conſule forenſes arbitros: illi haec docent.*

Abl. *Volueris eodem. ſubiget inuitum dolor*
Quodcumq; coelas edere, & dirae mali
Doloris artes igne ſubiecto eruent.
Quin ſponte promis Vrbe quod rumor ſerit?
Quod & coactus machina admota exprimes?

Eun. *Quid agimus? inſtat conſcio culpae metus.*

Abl. *Addubitat? haeret? pallet? hic, hic eſt ſcelus.*
Crimen pauor deuelat. incertus color
Vultu pererrat. proprius eſt ſeruo metus.
Natura mores ſera dediſcit ſuos.
Bene eſt. tenetur facinus. iterabo metum.
Hàc ſequere tu me Fabricator *facinorum.*
In capita Regum *ludis? in vitam Ducum*
Baccharis audax? omnis inuentor doli:
Hàc perge tu iam. ſiſteris Regi *reus*

Non ſic abibis: debitas poenas dabis.
Infame monſtrum, generis humani lues.
Cho. *Ecce alia clades. crimen in Fauſtam redit.*
Ludibria rerum cerne. proh priſcam fidem?
Quod ſi ſpadonis ludus infandi ſumus:
Si te Nouercae dirus oppreſſit furor
Miſerande Ductor; cruda quis digne fleat
Exitia?
Cho. *Noſtris ſcelera reſpondent ſenum*
Contende fraudes Roma cum paribus pares:
Graias Latinis iunge: cum priſcis nouas:
Exempla confer. Criſpus Hippolytum miſer,
Et Fauſta Phaedram, & Theſeum Caeſar refert.
Cho. *Quis iam Nouercae credat? heu Iuuenem pium:*
Fortem, innocentem, fraude demerſum impia.
Suſpectus ille ſemper Auguſtae calor,
En quo reſidit: fortis in cineres Ducis.
Cho. *Vigor aeternae ſtabilis aurae*
Sator, & cuſtos flamen honeſti,

Senſus

Senſus amoris ſacer ingenui:
Vtinam caelo decidat ardor:
Vtinam caſtis pura medullis
Miſceat ignes tua flamma tuos,
Penituſq; meo pectore regnet
Foedis curis prius abſterſis.
Niſi tu ſacra face praeluces
Inter dubij lubrica ſenſus
Coecis animis praeuius ignis;
Probris nimium vita pudendis
Squalet tenebris merſa profundis.
Cho. *Verum eſt quod cytharae modis*
Docet intonſa ceruice Puer,
Dum mulcet rabidi Ducis
Furiata ſacro pectora cantu:
Animiq; truces temperat aeſtus.
Verum eſt quod fidibus docet:
Victum pectus amoribus
Coecas in furias agi:
Nulla cupidos lege teneri:
Facile iraſci ſemper amantes:
Et quos cepit amor, furor
Eoſdem praecipites rapit.
Tenui quando limite diſtat
Furor amentis, feruor amantis.
Haec vicinia lubrico

Se diſcrimine continens
Tangit amores, tangit & iras:
Dirimitq́ue breui fine furores.
Affines odio faces
Crebro iactat amor. nihil,
Nihil iratus diſtat amanti:
Niſi quod cupida eſt ſanguinis ira,
In ferrum rapido gradu,
In flammas violens manus
Rubra cruentas ſemper itura.
Amor inſanus mitius errat,
At non idem parcius errat.
Calor eſt coecae mentis vterque:
Blandior alter, ſaeuior alter.
Furor armatus dicitur ira:
Furor eſt & Amor rurſus inermis.
Quanta furori datur armato
Copia noxae, tanta furori
Cedet inermi.
Sanguinis aeſtus pectora circum
Turbidus irae ſuſcitat ignes:
Qui ſi magno efferbuit auctu;
Ruet in flammas, ruet in ferrum,
Malus & Patriae, nec bonus hoſti,
Dabit in praeceps omnia ſecum.
Amor ex animis aeſtuat imis

Noxius

Noxius error ſenſibus hauſtus,
Qui cum laxas ſudit habenas,
Animi late populatur opes,
Nullaq́ȝ poteſt ratione premi:
Calor inſanus, furor immanis:
Vis in vetitos probroſa thoros:
Degener ardor: decorum labes:
Hoſtis honeſti: transfuga recti.
Cho. *Odiſſe poteſt quiſquis amauit*
Errore pari, leuitate pari.
Odij meſſis ſemen amoris.
Poſt oſuris praeluſit amor.
Optat amari quicumq́ȝ nimis,
Nimis offendi cupit. vlciſci
Volet ingentes laeſus amores,
Vbi ſe ſperni ſenſit amantem.
Incipit ira hic, vbi coepit amor.
Vrere mentes: cumq́ȝ ſeneſcit
Mollior ignis; durior exit
Cinere ex ipſo rediuiuus amor.
Vnius ortus cinis vnius.
Nitidae formae carpere florem
Qui non potuit leuiore manu,
Grauiore volet. dabit armato
Tela furori vindicta ferox.
Herbas gignit terra ſalubres:

 Herbas

Herbas nutrit terra nocentes.
Aconita virent propter acanthum:
Vrit amomum carduus horrens:
Lilia canent ſecus vrticam.
Illa nitentis gratia veris,
Pompa colorum, viua venuſtas
Roſa dumetis armata riget.
Illa furentum blanda voluptas
Senſus amoris proximus irae
Abit vltores laeſus in ignes
Odio effroeni tela daturus

SCENA TERTIA

Nuntius Aulicus. Conſtantinus Imp.

Nun. A*Ffinis es quicumq; Reginae dolis,*
Quicumq; Fauſtae Natus, *aut Ciuis faues,*
Effuge. latebras quaere ſubmotas procul
Profugus. Nouercae falſa deprenſa eſt fides.
Exitia Nati Genitor orbatus miſer,
Et impiatam dexteram indigne gemens,
Scele-

Sceleris Magiſtros quaerit ad iuſtam necem.
O Fauſta, ſaecli Fauſta portentum tui,
Quae foeminarum Phaedra ne teterrima
Audiret; atrox miſera geminaſti nefas.
Tu morte Natum, clade funeſtas Patrem,
Moerorẽ gentes. ſi patet tellus; fuge.
Quaecumq; tellus moeret haec clauſa eſt tibi.
Sed quae peremto terra non Criſpo gemet?
Imp. *Properate famuli: eripite Iuuenem innoxium:*
Inhibete mortem: ſiſtite indignae necis
Decreta: ni vox ſera decreto venit
Emiſſa: noſtrum crimen inſontis necem
Prohibete. Mundi Rector, aethereae potens
Froenator Aulae cernis infandum hoc nefas?
Haec ſcelera mitis praeteris? montes quatis
Cum tela torques? nocte non foeda occupas,
Medioq; mundo mergis extinctum diem?
Hoc eſt quod ille cordis agitabat tumor:

Hoc

Hoc aeſtus: hoc praeſagia: hoc anceps pauor:
Animi hoc ferebat coeca tempeſtas mei:
Ducis immerentis funus, & Patris nefas:
Fraudes Nouercae: gentium luctus: ſuum
Praeſaga mens horrebat occultum ſcelus.
Huccine ferebar Caeſar? in tantum irrui
Facinus? Nouercae credidi? infelix Pater
Natum pudicum perdidi? caſtum, pium,
Fortem, innocentem, ſupplicem, bello inclytum,
Firmamen orbis, robur Auguſtae domus,
Clypeum Parentis, columen & Romae vnicum.
Mihi verba dantur? Regiae illuſit ſpado?
Cur euirato ſtultus iraſcor ſeni?
Fecit, ſpadones facere quod turpes ſolent.
Haec Mater autem? haec ſceleris inuentrix noui
Stolata meretrix (labis heu foedae pudor
Delende nunquam) ſtipitem niſi me Virum
Putaſſet; haec auderet? illudor miſer,
Illudor. Aulae fabulam infelix dedi.
Vir impudicae Coniugis iuui faces

Foedi

Foedi miniſter ſceleris vt demum forem.
Et quaſi Nouercae ſenſus, aut eſſet pius:
Aut nil nocere foeminae poſſet furor:
Caſtum impudicae Filium obieci dolis
Paraſitus Imperator, & vecors Pater.
Ac ne Nouercae munus ingratum foret;
Ingens trophaeis, palma lemniſcis velut
Ornata, Iuuenis foeminae in gremium eſt datus.
Ergo triumphis ante decoratum nouis,
Tamquam infulatam victimam adduxi prius
Popa, dein Sacerdos Caeſarem Caeſar: Pater
Leno vt Nouercae, carnifex Nati foret?
Ergo furenti Coniugi ſtulte pius
Adſeruiebam? lateris hic ergo dolor?
Hic error ægræ mentis? hic cordis vapor?
O machinatrix criminum, o Mundi probrum.
O Phaedra prae te caſta nunc demum ſacrum
Aggreſſa Natum Phaedra, non fallit Patrem.
Profeſſa flammas audet ingenuum nefas.
In ſcelere fortis ipſa meditatum ſcelus

Inuadit

Inuadit vltro: nemini mandans ſuas
Partes, pudori parcit alieno impudens.
At tu ſceleſtam ſplendide mendax facem
Vtramq; paſſa, detegis neutram dolis
Auſura tantum, ſi quid hortatur furor.
Ego viſus aptus, Filium per quem ruens
Amore mulier flecteret ſuaſu Patris,
Si mollis eſſet: durus at ſi eſſet; furens
Odijs Nouerca frangeret iuſſu Patris?
Doloſa ſemper, ſcelere ſi thalamum inquinat:
Probroſa ſemper, fraude ſi ſcelera obruit.
Peior Nouerca, ſiue cum turpis fouet
Alimenta flammae, legitur inductor Pater:
Inſtincta Maenas ſiue cum caedem ſitit,
Pater interemtor legitur; vt Phaedram probes,
At ego virorum ſomnium, ſtolidum caput
Illi fauebam. cumq; temeraret fidem:
Et coniugalis ſacra ſceleraret thori;
Natum pudicum foeminae incoeſtae dabam.
Hem quae iuuabam probra, cum dixi Pater

Nunc

,, *Nunc ad vocantem confer Auguſtam pedem.*
,, *Optatus ille portus aerumnis ades.*
Laetare Theſeu. Phaedra lenonem virum
Te non putauit. ipſe trabeatus Gnato:
Et Imperator Phormio Fauſtae feror.

SCENA QVARTA

Nuntius alius. Conſtantinus Imp. Chorus.

Nun. *O Dira iuſſa Regis, o Romae fides,*
Scelus o Nouercae, Gentium o ſummus dolor.
Quas ad querelas moeſtus: & luctus vocor?
Imp. *Quoſcumq; luctus deflet hic, deflet meos.*
Proloquere quicquid quereris. heu miſerum iuuat
Geminare queſtus.
Nun. *Criſpus, heu, letho occubat.*
Dolo Nouercae morte properata iacet.
Mortis libenter pignus acceptae hoc Patri
Moriens

Moriens remittit: teq; dum ferro cadit
Moriens recepto ſaepe conatur Patrem
Sine mente murmur voce miſeranda ex-
iens.
Haec aſtra teſtor, lenta properaſti Pater
Auxilia ſero mitis, & fruſtra pius.
Non ſic premebat Fauſta mandatam ne-
cem:
Celerem pietatem citius excluſit ſcelus:
Furor Nouercae iuſſa praeuertit Patris.
At Iuuenis animo certus, & vultu ſtetit:
Nec gelidus horror ille morienti fuit:
Non ille pallor, eſſe qui vulgo ſolet.
Sed laetus & ſublimis, & plenus ſpei
Animo refuſus intimo effulſit decor:
Qualis cadente ſole purpurea nitor
Sub nube fulget lucis incertae breuis.
Flebat ſatelles, aſſeclae flebant, ſui
Securus ipſe riſit in ſummis malis.
Et iam recepta morte ſic ambas manus
Compoſitus, aſtra contuens; IESVM
frequens
IESVM renidens voce languenti ciet.
IESVS ſupremum ſpiritum & vocem oc-
cupat.
Cho. *Patris heu moeror, Patris heu luctus*

Puer

Puer infelix: miſerande Puer.
Pius *heu fruſtra* Puer *infelix:*
Pudor heu fortis, ſacer heu fruſtra.

Imp. *Nunc monſtra, nunc ingruite, violentum* Patrem
Obruite, merſum opprimite, preſſum extinguite.
Nunc igne crebro mugiat Mundus, Pater
Molire nebulas: bella ventorum vndiq;
Committe*: coeca nube ſubtexe aethera:*
Illiſa plangant littora: exemtum iubar
Fulminibus exple: vindica infandum ſcelus.
Si quaeris in quem tela iaculeris; meum
Caput illa tundant: ſceleris authorem hic vides.
Ego ille ſum, qui perdidi Iuuenem pium.
Ego ſupplicantem Filium oppreſſi inſolens.
Ego Nouercae *prodidi: Nati efferus*
Ego interemtor ille, qui falſum nefas
Effugere cupiens incidi in verum nefas

Cho. Patris *heu moeror,* Patris *heu luctus:*
Puer *infelix, miſerande* Puer.

Imp. *Audite Ciues, voſq; Terrarum vltimae*
Audite Gentes, diſſitae & Ponto Inſulae
Audite

Audite crudi Patris infanda, horrida,
Fera documenta. ſaeculi en crimen vagor:
Telluris odium, ſceleris exemplum noui,
Hoſtis meorum, carnifex Regum, impiae
Ludus Nouercae, iuris exitium ſacri,
Legum ſepulcrum, barbarus lethi artifex.
Ego Caeſar ille iuſtus? en factum docet.
Exempla iuſti diſce quicumq; hoc negas.
Ego nempe ſanctus ille? qui iuſtas preces
Immanis, execrandus, immitis, ferox;
Sancti, innocentis, ſupplicis ſpreui Pater?
Ego nempe caſtus ille? quis vero id neget?
Tanto impiatum ſcelere cum luctu omnium?

Nun. *Caeſar querelis tempus haud vnquam perit.*
Nunc iuſta Nato ſolue. per Iuuenum manus
Viduatus ecce ſpiritu Criſpus redit.
Miſerande Genitor excipe infelix onus.

Cho. *Heu, heu, heu, heu, heu, heu, heu, heu,*
Puer infelix, Puer infelix.
Miſer heu reditus Ducis inuicti:
Patris heu luctus, Patris heu luctus.
Puer infelix miſerande Puer.

Heu,

Heu, heu, heu, heu, heu, heu, heu, heu,
Imp. *Huc, huc decori Militis corpus decens*
Huc dulce pondus, pondus infelix date.
Heu parce Nate, parce, quod caſtum, ac ſacrum
Nefaſtus, execrandus attrecto Pater.
Hic ille Criſpus: Conſul *hic ille eſt meus?*
Haec illa ſpecies oris? hic vultus decor?
Hoc ſidus illud frontis auguſtae iubar?
Hic geminus ille fulgor oculorum? hic lepor?
Haec illa ceruix? Caeſar agnoſcis genus?
En paſce viſus, paſce crudelis Pater.
Opus hoc cruentae dexterae cernis tuae?
Pandite nefanda caede funeſtam domum:
Auguſta luctu moereant atro atria:
Dardania claris tecta lamentis ſonent.
Cho. *Puer heu letho merſus acerbo*
Miſer heu Conſul, *miſer heu* Caeſar.
Generis Caeſar columen noſtri,
Firmum Conſul *columen Romae.*
Tua diſiecit dextra phalangas:
Tua diſiecit dextra Tyrannos.
Tibi terga fugae vertere manus:
Viduata ſuo Duce palantur

Agmina laxis ſuſa maniplis.
Tua bellipotens dextera vicit,
Tu praeſidium Patriae feſſae,
Tu robur eras. Hoſtis in arma
Tota trahebat robora Regni:
Opibus tantis ipſe inferior,
Virtute prior, Numine fretus
Ante pauores acer agebas,
Ante cruenti fluminis vndas.
Spargenſq; haſtas turbine certo
Vulnera certo mucrone premens.
Aciem in mediam miſſurus equum
Rabidum efflantem naribus ignem:
Cyllaron olim velut vrgebat
Helenae frater colla comantem.
Decus heu raptum Ducis indigne:
Ducis heu magni funus acerbum.

Imp. *Hic hic repone Miles excelſo in thoro*
Exangue corpus: aureas veſtes premat.
Hic eſt triumphi currus. heu rerum vices.
Sic ad Parentem victor ex bello redit?
In haec Senatus verba decretum tulit?
Victor triumphet. Occidat: non eſt meus.
Lauro reuinctus Tarpeſium ſcandat iugum:

Vinctus

Vinctus cupreſſo funebri iaceat thoro.
Plauſus ſequatur Ciuium inſignem Ducem:
Plangore reſonent tecta funeſti Patris.
Aſpicite Ciues, cernite ex illo Duce
Quid iam ſuperſit. mole collapſa fluit
Exanime corpus: diſperit frontis decus.
Et dubia ceruix languet, & languent genae:
Et illa Regnis docta moderandis manus,
Heu gelida languet. Mundus his nixus modo
Humeris ſedebat? enſis hac fulgens manu
Rotatus ipſo ex praelio pacem tulit?
Hac tot Duces, tot Regna, tot Reges iacent?
Hic ille terror Gentium? hic Criſpus meus?

Cho. *Heu, heu, heu, heu, heu, heu, heu, heu,*
Ducis indigni decus heu raptum
Ducis immeriti funus acerbum.

Imp. *Non tu ſuperba ſceptra Romana potens*
Geſtabis Aula, Nate, quod vetuit Pater.
Non iura Populis, iura non Romae dabis:
Non Regna Pori victa, non Mauri trabes,

Sparſoſq; campis horridos vaſtis Getas.
Non tu Sicambros ſub tuum mittes iugum,
Hominumq; Morinos vltimos, non tu Scythas,
Non tu rigentes Sarmatas, non tu Dahas
Audax ſequeris nobiles turmas agens.
O dulce pignus, columen o lapſae domus,
O luctus Helenae Matris, o moeror Patris,
O vulnus orbae Filiae, o Romae dolor,
Moeſtumq; funus Gentium, o crimen meum.

Laus Deo Beataeq; Mariae Virgini.

ERRATA.

Pag.	Errata.	Corrige.	Pag.	Errata.	Corrige.
23.	Phaedram	Phaedra	148.	conuenit.	conuenit cauſam.
29.	Mandi	Mundi	151.	cuius	cuiuis
45.	Ducam	Ducum	152.	pudor?	pudor!
46.	victor	victus	152.	nec	ne
58.	tegtigit	tetigit	156.	Iuuenis	Iuueni
64.	pauidium	pauidum	157.	armatam	armatum
105.	Faqioſq;	Fabioſq;			
140.	Ducis?	Ducis!			

REGESTVM

A B C D E F G H I K L M.

Omnes ſunt quaterniones præter M, duernionem.

R O M AE,

Apud Carolum Vulliettum. M D C I.

1573-352